

Samen sterk voor duurzaam

Gebundelde zienswijzen

Geanonimiseerd

17 april 2024

Nummer	Afzender	Ontvangen op
1		23 maart 2024
2		02 april 2024
3		15 april 2024
4		15 april 2024
5		16 april 2024
6		6 april 2024
7		16 april 2024
8		16 april 2024
9		16 april 2024
10		16 april 2024
11		16 april 2024
12		17 april 2024
13		17 april 2024
14		17 april 2024

#1

Opmerkingen en vragen bij de duurzaamheidsvisie

Electriciteit			mijn vragen & opmerkingen	
29	zonnepanelen boven parkeerplaatsen BV: station, Plus, Plein plasmolen.	p o s		waarom wordt dit niet gedaan bij plasmolen? Kan dit nog worden meegenomen??
30	alle lantaarnpalen uitvoeren met een zonnecel en batterij	n e g	We verduurzamen onze verlichting en energieverbruik in zijn geheel	Alles wordt vervangen door Led, maar waarom geen zonnecellen??(metname in het buitengebied)
44	Hydrogeneratoren in de Maas	n e g	De Maas blijkt hier niet geschikt voor	Uit welk onderzoek blijkt dit? Wordt dit misschien al lager in t stroomgebied van de maas gedaan?)
warmte				
13	Gemeente moet gewoon aan de slag. Geen specifieke plannen, maar gewoon isoleren.	n e g	De gemeente gaat zeker aan de slag, maar daarvoor worden wel plannen gemaakt. We willen maximaal bereik met de plannen, dus die dienen goed voorbereid te worden. Qua isolatie moeten we ook plannen maken omtrent faunabescherming.	Dus eerst een SMP (of Pre SMP) maken, hoever zijn jullie daarmee??Moet iedereen met een krappe beurs nu 2 jaar wachten om iets te doen?
16	Meet de luchtvervuiling door stook op verschillende plekken.	n e g	Momenteel geen aanleiding toe	Er is wel aanleiding, nu al is de luchtkwaliteit onvoldoende volgens de norm, zie gezondheidsrapport. Dit komt alleen al door de Rijksweg, laat staan als er ook nog bij gestookt wordt.

17	Subsidie op verwijderen van rookafvoer.	n e g	Houtstook is voor veel mensen in onze gemeente een belangrijke warmtebron.	Iedereen die minder stookt is meegenomen voor verbetering van de lucht kwaliteit.
Klimaatadaptatie				
6	Houtstook is voor veel mensen in onze gemeente een belangrijke warmtebron.	n e g	Houtstook kan niet verboden worden	Maar wel subsidie op het verwijderen van een stookkanaal.
25	Toerisme niet verder uitbreiden	n e g	Toerisme kan ook verduurzamen. Daarmee kunnen duurzaamheid en groei van toerisme samengaan.	Inderdaad geen toerisme uitbreiden ook niet als dit duurzaam gebeurt. Het wordt te druk in de natuur op veel plekken.
33	Inheemse plant- en diersoorten beschermen en behouden	n e u t r a a l	We kijken bij herplant vooral naar toekomstbestendigheid van plantensoorten, waarbij inheemse soorten, conform Groenbeleid, de voorkeur hebben. Er komt geen specifieke extra bescherming van groene gebieden en/of bomen.	Groen zouden we juist toch uitbreiden zowel in de kernen als daarbuiten? Dus natuur en bomen moeten wel extra beschermd worden, de bomenlijst moet zelfs herzien worden/uitgebreid worden.
37	Herstellen van bakenbomen	N e u t r a a	Is onderdeel van het groenonderhoud	Aansluiten bij t plan in t land van cuijk. Zorgen dat de bakenbomen die binnenkort omvallen ivm natuurlijke oever, nu al vervangen worden, meer het land in.
39	Beheren van groen door inwoners	N e	De gemeente onderhoudt het groen, maar gaat hierover wel in gesprek	Waar kun je je aanmelden, dat je je berm/groentepansoentje voor het

		u tr a	met lokale grondeigenaren. Uiteraard zijn inwonersinitiatieven ook welkom.	huis wilt bijhouden??
Biodiversiteit				
1	Regels opstellen voor het klimaatadaptief zijn van bestaande bewoning (nieuwe regelgeving voor een bepaald jaar), nieuwbouw en handhaving (groene daken, hoeveel bomen, evt. ook grote stukken als gemeente beheren). Ook voorwaarden stellen aan kapvergunning en streng handhaven op Bomenverordening	N e u tr a a l	Stimulering klimaatadaptieve maatregelen door middel van subsidie. Groene daken worden daarnaast waar mogelijk ook gestimuleerd	Als iedereen 3 bomen moet zien vanaf zn huis. Dus er moeten bomen bijkomen, de bomenverordening moet dus juist worden uitgebreid.
4	Nulmeting uitvoeren	n e u tr	Mogelijk in combinatie met soortenmanagementplan	Op wat voor een termijn is dat dan? Liefst zo snel mogelijk
10	Al het openbare groen laten beheren door particulieren als uitgangspunt van het gemeentelijke beleid (adoptieplan)	n e u tr a a	Het groenonderhoud wordt gedaan door de gemeente. We gaan in overleg met inwoners die zelf onderdelen in beheer willen nemen.	Zijn er eisen aan verbonden? Bij wie kun je je aanmelden??

1 4	Maak een visie op basis van het sociale domein met het oog op biodiversiteit, klimaatadaptatie, circulariteit en duurzaamheid.	n e u tr a a l	Geen visie, wel een zo veel mogelijk integrale aanpak	En de omgevingsvisie dan, die gaat hier toch ook over?
1 7	Beter onderhoud aan de perken langs de Rijksweg, de "etalage" van Mook en Middelaar. (Zie ook de Regiovisie BGMM)	n e u tr a a	Als met 'beter' ecologischer wordt bedoeld, dan zijn we daar al mee bezig en is dat opgenomen in het beleid.	Dit ecologische is niet terug te zien in de praktijk, wees hier duidelijker in, leg het aan de burgers uit. Hoe je dit doet!!
2 5	Opstellen van een maabeleid	n e g	Dit is er al, al wordt er ingezet op een maabeleid waar natuurvriendelijkheid en verkeersveiligheid met elkaar in balans zijn.	
2 8	Inheemse planten en bomen planten	p o s	Conform groenbeleid.	Hier staat een ander antwoord dan bij klimaatadaptatie nr 33= want volgens het groenbeleid worden ze niet beschermd en is het antwoord dus neg/neutraal
3 3	De gemeente moet een positieve grondhouding hebben, d.w.z. : evenementen strikt uitkiezen en een strenge kapvergunning (met	N e u tr a a	We onderzoeken hoe evenementen natuurvriendelijker kunnen worden. Het herintroduceren van de kapvergunning zien we als onwenselijk, net als het	Het rijk en de provincie willen meer bomen, dus het bomenregister zal uitgebreid moeten kunnen worden, want anders zijn de nieuwe bomen nooit beschermd. (waarom zou je ze dan neerzetten)

	verwijzing naar de bomenverordening)	I	uitbreiden van het bomenregister.	
Circulariteit				
7	Oplossing voor klein bouwafval zoeken, verdwijnt nu vaak in restafval	n e g	In principe is er al mogelijkheid voor om dit naar de milieustraat te brengen	Maar bij de mileustraat kan het ook niet meer gebruikt worden, en voor een paar losse stenen, ga je het niet laten wegen bij de mileustraat.
1 6	Kijk ook naar het voorbeeld van Milsbeek: bedrijf met tweedehands bouwmaterialen.	n e u tr	We zullen circulaire initiatieven stimuleren en hierbij inspiratie opdoen. Het is aan bedrijven zelf om iets te starten	
2 0	Benoem de successen in de gemeente	p o s	Doen we, maar niet specifiek genoemd in het beleid.	Dit gebeurt nog te weinig.
2 5	Als gemeente grond beschikbaar stellen voor circulaire landbouw/voedselbossen, bv bij nieuwe pachtovereenkomst eisen stellen	n e g	Vanwege de geringe hoeveelheid eigen grond hierop geen actieve inzet. Wel op andere duurzame initiatieven rondom groen.	Wil je meer biodiversiteit krijgen dan moet het pacht beleid hieraan wel aangepast worden!!

Het duurzaamheidsbeleid

In het voorwoord staat:

We bereiden een isolatieprogramma voor.

Volgens het energiecafe zou dit niet doorgaan. omdat er eerst een (pre) SMP, het soorten management plan gemaakt moet worden. Dus jullie bereiden dit voor, voor over pas een paar jaar, dat moet je dan ook duidelijk & eerlijk melden.

Blz. 3

Daarnaast heeft de droogte in dit landschap niet de overhand

En de Mookeerschans en de St. Jansberd dan?? Als er niets aan gedaan wordt, hebben we geen bos en heide op die plaatsen meer over in de toekomst. Dus deze uitspraak klopt niet.

en bevat het landschap voldoende verkoelende en schaduwrijke plekkern [niet in de dorpskernen] wat ook goed is voor de volksgezondheid

.

Blz 8

warme nacht nu 1 per jaar(was dat er maar 1??, het jaar ervoor waren het er al veel meer) dit wordt 14 in 2050 Tijdens de infoavond op 21 maart vertelde je dat het 14 x zoveel wordt dan het nu is, dit maakt meer indruk dan dat het nu omschreven staat.

blz.10

De provincie heeft zich ten doel gesteld dat de biodiversiteit behouden en versterkt moet worden en zet in op meer groen in dorpen en steden. Deze lijn volgen wij lokaal.

Waarom hebben dan niet alle bomen een herplantplicht? En waarom verdwijnen er dan bomen in de kernen??

Zo hebben we in het maaibeleid al wat aanpassingen gedaan, om biodiverser te kunnen maaien en er is een stuk landbouwgrond omgezet naar kruidenrijk grasland met fruitbomen.

Waar is dat dan?? gebeurd?? en waarom is dat niet bekend gemaakt. Successen zouden we toch delen?

In de **gebouwde omgeving** zetten we juist in op versterking van de biodiversiteit en het aanleggen van verbindingen tussen waardevolle leefgebieden.

Geef eens een beter voorbeeld, Het voorbeeld van 21 maart : Op de N271 de dassentunnels, is in het buiten gebied.(en er bestond al een tunnel, nu zijn het er wel meer!!

blz 15

Om inwoners te ondersteunen starten we een subsidieregeling voor klimaatadaptieve maatregelen in en om het huis. De huidige subsidie voor het afkoppelen van de hemelwaterafvoer wordt hier onderdeel van.

Wat gaat deze regeling nog meer subsidiëren. Niet dat mensen achter het net gaan vissen omdat ze net te vroeg iets gaan doen (wat ten koste gaat van hun financiën voor weer andere dingen die ze zouden willen doen) op 21 maart is gesproken dat groene daken hier onder zouden gaan vallen. Die zou je ook al kunnen benoemen in het beleid.

Blz 17.

Toch gaan we met bedrijven in gesprek over de mogelijkheden om het terrein of parkeerplaatsen te vergroenen.

Waarom worden de bedrijven niet gevraagd om hun parkeerplaatsen te overdekken met zonnepanelen?

Blz 20

We willen organisatoren van evenementen helpen met het natuurvriendelijker maken hiervan door een checklist voor natuurvriendelijke(re) evenementen op te stellen.

Het is niet duidelijk uit de tekst of dit eisen zijn of voorbeelden, graag zou ik zien dat er toch een paar natuurvriendelijke eisen zijn, met evt voor in de toekomst voorbeelden waar ze de volgende keer ook aan kunnen denken.

Blz 26

Zo zijn er best een aantal landelijke en Europese subsidies (zie bijlage D).

Dit staat niet in bijlage D, waar staat dit wel?

#2

Zienswijze bij duurzaamheidsbeleid M&M 2april24

Besten,

Onderstaand opmerkingen bij het concept duurzaamheidsbeleid en de agenda daarvoor. Sommige misschien overbodig omdat ik iets niet goed begrepen heb, maar toch ....

Puntsgewijs.

Ambitie

De geformuleerde ambitie is de gemeente niet alleen onwaardig. In feite is de genoemde ambitie geen echte ambitie, maar een plicht die voor alles en iedereen geldt (2050). De geformuleerde ambitie is een erg slap theezakje voor wat er om ons heen gebeurt. Vergeleken met de eerder in dit proces door bewoners ingebrachte input, is het een totale mismatch. Het is vergelijkbaar met de vorige duurzaamheidsvisie (energievisie) die werd geformuleerd, maar toen voor 2030. Zat men er toen 20 (twintig) jaar naast?

Splits een en ander op.
Energie neutraal in 2040.
Klimaat neutraal in 2040.

Definitie

Ontbreekt er aan het begin een definitie van wat de gemeente onder duurzaamheid bestaat?

Pagina 6, kavels voor woningbouw

De huidige formulering ("we volgen de normen") staat als beleid gelijk met *geen beleid*. Bovendien, die normen lopen altijd enkele jaren achter bij de mogelijkheden. Het kan veel realistischer ook met de middelen van mogelijkheden van vandaag, waarbij de meerkosten zich vanzelf terugverdienen voor de koper/bewoner.

Voeg toe: Nieuwe woningen moeten vanaf de oplevering energie- en klimaatneutraal zijn.
Toelichting: anders wordt de opgave voor de gemeente en alle bewoners eerder groter dan kleiner, inclusief een toename van de maatschappelijke kosten.

Blij

Blij met het door de gemeente adopteren van lokaal eigendom en het kostprijs+ model, waardoor er randvoorwaarden ontstaan op basis waarvan ook de minder draagkrachtigen mee kunnen profiteren van de energie transitie.

Maar om daarvoor robuust genoeg te kunnen zijn, zullen deze randvoorwaarden verder geïntegreerd moeten worden in het beleid. Zie ook hierna.

Biodiversiteit

Hier ontbreekt de vermelding van het bestaande, algemeen aanvaarde inzicht dat voor wat betreft de soortenrijkheid de absolute alarmfase is ingetreden.

Elke vierkante meter waar een schop in wordt gezet, moet leiden tot een verbeterde biodiversiteit als randvoorwaarde.

Hier ontbreekt ook de relatie met en verwijzing naar de omgevingsvisie en -wet.

Bij de uitvoering, onder andere.

Wat goed kan werken, vooral *samen met bewoners*: bedenk hoe je stapje voor stapje "groene linten" kunt aanleggen door de wijken, straten en tuinen van bewoners en openbare perken die tot in de

groene omgeving, de omliggende natuur leiden. Die de bijen en insecten en andere soorten weer meer ruimte geven om zich te verspreiden. Gerealiseerd in 20230.
(De gemeente Heumen heeft hier al goede resultaten mee behaald in een wijk die grenst aan het bos.)

Aan het eind van “Eerlijke energieprijzen voor iedereen”, pagina 6

Voeg toe: Voor een eerlijke prijs voor iedereen, is zeggenschap over de bron een randvoorwaarde. Een lokaal of regionaal publiek energiebedrijf in (deel)eigendom van de bewoners kan hier onderdeel van zijn.

Toelichting: hier kan niemand en geen enkele partij iets op tegen hebben, het is zowel ondernemend als bevorderlijk om ook de minder draagkrachtigen mee te laten profiteren van de energie transitie.

Opwek op daken

De genoemde 38% is waarschijnlijk al achterhaald, ook door andere gemeenten. Het nabije Overasselt heeft al een hoger percentage. Geen reden dus om op lauweren te gaan rusten. Er liggen nog vele m2 dak braak en de “makkelijkste m2” zijn al belegd. Alleen “stimuleren” zal daarom niet voldoende zijn om in 2030 het maximale belegd te hebben.

Voeg toe: We starten een project om zoveel mogelijk daken met zonnepanelen te beleggen, waarbij we bewoners en bedrijven zoveel mogelijk ontzorgen en zoveel mogelijk opgewekte stroom lokaal gebruiken. Project “PV op alle daken”.

Bij isolatie aanpak, natuurlijke materialen

Voeg toe, omdat er door de gemeente meer sturing op *kan* worden uitgeoefend: Er is extra subsidie voor het gebruik van natuurlijke materialen. We stimuleren het gebruik daarvan, ook in combinatie met doe-het-zelf aanpakken.

SMP

Ga niet zelf onderzoeken. Tegen de tijd van afronding zijn er al betere onderzoeken afgerond en de uitkomsten beschikbaar.

Er is nu al een manier, weliswaar seizoensgebonden, om middels bekende natuurvriendelijke werkwijzen isolatie maatregelen uit te kunnen voeren.

Voeg toe: Met een tijdelijk protocol kan intussen gelimiteerd, seizoensgebonden doch natuurvriendelijk, worden geïsoleerd.

Warmte, aardgasvrij en vraagje

QUOTE (p. 14)

In 2023 is een onderzoek uitgevoerd naar de plekken waar wel mogelijkheden zijn. De gemeente zal het initiatief nemen om met de inwoners van deze gebieden in gesprek te gaan over deze mogelijkheden. Uit dit onderzoek blijkt ook dat aquathermie geen realistische optie is in onze gemeente.

UNQUOTE

Deze alinea tussen quote en unquote houdt geen stand voor een duurzaam beleid. De ontwikkelingen voor kleinschalige, gezamenlijke warmte oplossingen gaan zo snel, dat in het tempo dat de gemeente wenst aan te houden (“vele jaren”), de gemeente nog geen enkele nu bekende bron kan uitsluiten. In tegendeel. Dus ook niet aquathermie uitsluiten.

Die ontwikkelingen zijn ook alle gericht op betaalbaar, haalbaar en betrouwbaar voor alle bewoners, ook die nu niet kunnen meeprofitieren.

Pas de tekst hierop aan en voeg toe: Gezien de beoogde tijdschaal en het tempo van ontwikkelingen voor gezamenlijke warmtevoorzieningen, kan de gemeente op dit moment geen enkele bron uitsluiten.

Vraagje: welk onderzoek wordt bedoeld en waar kan ik dat vinden?

Opwek algemeen

Neem op in beleid: koppel elke vergunning voor opwek van stroom en warmte aan de principes van lokaal eigendom, local-for-local, levering aan een lokale /regionaal energiegemeenschap.

Pagina 27, ad 2 Wells Meer

Wordt hier een boot gemist?

Als de gemeente de financiële deelname aan Wells Meer alleen ziet als een financiële deelname, kunnen we morgen ook dat geld al in iets anders investeren en de rente van zo'n "fonds" direct benutten. **De grote kans** om het steeds genoemde local-for-local en kostprijs+ model te realiseren, is om **ook het aandeel in de opgewekte stroom** in te brengen in een lokaal of regionaal publiek energiebedrijf ten behoeve van lokaal nut.

Voeg toe: "... naast financieel rendement van een (deel van) de financiële deelname, biedt het de mogelijkheid om het steeds genoemde local-for-local en kostprijs+ model te realiseren. Bijvoorbeeld door het aandeel in de opgewekte stroom in te brengen in een lokaal of regionaal publiek energiebedrijf ten behoeve van lokaal gebruik...."

BIJ DE AGENDA TOT 2030

A2: stimuleer in plaats van "inkoop PV" : Initieer een project "Alle daken belegd met zonnepanelen tot 20230".

Samen met "Stroom van hier" en/of Energiecafé?

A5: huidige formulering is beleid noch maatregel. Stimulering heeft tot nu niet geholpen. De gemeente hoeft ook niet te wachten tot "de tijd rijp is". Scherp de norm aan tot wat op dat moment mogelijk is. Communiceer dat in 2024 en laat het ingaan per 2026. Dat is voldoende tijd om potentiële (ver)bouwers er op voor te bereiden.

A7: voeg toe: "... samen met enkele stakeholders waaronder Stroom van Hier en het Energiecafé." (ter info: ik voel mezelf ook een stakeholder; ben een en ander aan het verkennen in de regio)

A9: Zie "SMP" hiervoor.

A22: naar voren halen. Je hebt hiervoor al een bouwkundig specialist op dit terrein die woonachtig is in de gemeente..... Die kan ook de voorlichting en ondersteuning doen.

Wederom: zo spoedig mogelijk communiceren, signaal afgeven.

B1.2: Regelgeving voor sterke daken.

Het opstellen van regelgeving kan lang duren. Maar haal dit naar zo vroeg mogelijk. Begin echter al dit voorjaar al met het communiceren daarover, signalen afgeven.

C17: "meer aandacht voor R-ladder"

Beperkte staf op duurzaamheid? Van dit onderwerp "R-ladder" kun je ook een communicatie-trajectje maken, intern en extern.

Vriendelijke groet,

■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■

#3

Van: [REDACTED]

Verzonden: maandag 15 april 2024 22:00

Aan: Duurzaam MookEnMiddelaar <duurzaam@mookenmiddelaar.nl>

Onderwerp: zienswijze rapport duurzaamheidsbeleid

L.S.

Hierbij mijn persoonlijke op- en aanmerkingen betreffende het duurzaamheidsbeleid "Samen sterk voor duurzaamMM, Route naar een duurzaam Mook en Middelaar, 27-02-2024, ontwerp Duurzaamheidsbeleid"

Het zijn wel heel veel woorden om vooral te vertellen wat je niet doet. Het spreken over "ambities" als je vervolgens zegt dat je in de pas probeert te lopen met de landelijke doelstellingen, is m.i. in tegenspraak met elkaar.

Ja we zijn een van de 10 kleinste gemeente en ja we hebben weinig geld, maar wel is 7,6% van onze inwoners miljonair en staan we op plaats 34 van de rijkste gemeenten (bron CBS).

Dit rapport straalt uit dat geld een van de grootste remmende factoren is voor een ambitieus duurzaamheidsbeleid. Maar volgens mij zijn het ontbreken van ondernemerszin, lef en goede plannen de grote drempel. Investeerders staan te dringen, ik hoorde laatst een topman van het ABP het volgende zeggen: "wij steken het aan ons toevertrouwde vermogen van ruim 1800 miljard Euro liever in de toekomst van ons eigen land dan in buitenlandse bedrijven, dus kom op met die plannen". Binnen onze gemeente zijn genoeg mensen die investeren in energieopwekking, energieopslag buiten onze gemeente, omdat er binnen onze gemeente geen kansen zijn.

En wachten tot er betere technologische oplossingen komen is een complete doodoener, vergelijk de beloften van de technologische ontwikkelingen in de agrarische sector van de afgelopen 40 jaar.

Ja we mogen trots zijn dat er op 38% van onze daken (veel meer dan landelijk) zonnepanelen liggen. Alleen is dat niet de verdienste van de gemeente maar van twee vrijwilligersorganisaties, die dit resultaat op hun conto mogen schrijven (een zonder subsidie en de andere met een beperkte subsidie van de gemeente). De getoonde houding van de gemeente met betrekking tot het idee van de bevolking "alle daken vol in Molenhoek-Zuid" spreekt ook boekdelen.

Naast goed plannen is menskracht beperkt en dient derhalve zo effectief mogelijk te worden ingezet. Ik stel dan ook voor dat de gemeente juist die taken doet die niet door anderen gedaan kunnen worden en dat zoveel mogelijk bewoners geënthousiasmeerd worden om initiatieven voor te bereiden en uit te voeren of te begeleiden.

Dus gemeente: Beleid bepalen, Overheidssubsidies binnenhalen, Investeerders zoeken (we hebben ten slotte een VVD wethouder, dat moet lukken),

En Bewoners: Plannen aandragen, Activiteiten onder de aandacht van de burens brengen, Activiteiten begeleiden.

Een paar voorbeelden

Vergroening: er zijn 2 vrijwilligersorganisaties die staan te trappelen om burens hun tuin te laten vergroenen. Voor een heel beperkt budget kun je die enthousiastelingen aan het werk zetten en krijg je niet alleen een groener en biodiverser M&M, maar ook (meer) gemotiveerde vrijwilligers (andere bewoners zien dat namelijk ook).

Verbetering Woning Isolatie, een goed punt om dat hoog op de agenda te zetten. Neem als gemeente juist de taak om dit te faciliteren: dwing bij de provincie een preSMP af te geven (kunnen ze zzo overnemen van de provincie Utrecht die dat al een jaar zo klaar heeft liggen en komt binnenkort waarschijnlijk met een eDNA versie hiervan). Schakel DoeHetZelvers in (die willen het vast ook wel bij een paar burens doen), zij krijgen nu geen subsidie, maar de gemeente is vrij om daar

wel subsidie aan te geven (bijv via NIP, zodat het geen geld kost). En het is natuurlijk van de gekke dat we nu met PUR (ook al noemen ze dat anders) gaan isoleren als er ook biobased alternatieven zijn, dus stimuleer biobased extra. Ga hiervoor eens bij de buurgemeente Nijmegen kijken.

Tenslotte het heeft geen zin om alleen over zonneweides of alleen over windmolens te denken en besluiten daarover te nemen, het totale energielandschap moet in ogenschouw worden genomen. Als ik nu zie "geen windmolens", "geen zonneweiden op agrarisch gebied", 24% zal vermoedelijk gedekt worden door Welsmeer, dan dient er snel en hard nagedacht te worden over de resterende invullingen.

Met vriendelijke groet,

██████████

#4

Aan: college van B&W van Mook en Middelaar
Van: [REDACTED]

Datum: 16 april 2024

Betreft: zienswijze op het ontwerp-duurzaamheidsbeleid *Samen sterk voor duurzaamMM*

Geacht college,

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van uw ontwerp-duurzaamheidsbeleid. Eén aspect lazten wij hierin helaas onvoldoende terug, namelijk de rolneming van de gemeente in het adequaat voorlichten van haar inwoners over maatregelen om schade als gevolg van weersextremen te beperken. Hierover dienen wij bij dezen dan ook graag een zienswijze in.

Onder de kop *Klimaatadaptatie* schrijft u op pagina 8 van uw ontwerp-duurzaamheidsbeleid "Voor het thema waterveiligheid wordt vooral naar de waterschappen gekeken. Voor droogte, hitte en wateroverlast door extreme buien moeten gemeenten een plan maken". Wij lezen hier met andere woorden: het waterschap is er voor de dijken, de gemeente voor de wadi's.

In onze gemeente lopen de kernen Middelaar en Plasmolen als onderdeel van de Lob van Gennep extra risico op overstroming - óók na realisatie van de voorgenomen dijkversterking. Dat risico is tot op heden onverzekerbaar. Is het nu nog zo dat woningen gebouwd in deze kernen na 1996 bij overstroming van Maas of Mookerplas als gevolg van extreme regenval zelfs geen aanspraak kunnen maken op de Wet tegemoetkoming schade bij rampen – een detail waarover nieuwe inwoners bij de gemeente nog niet zo lang geleden geen enkele informatie konden vinden – ná de voorgenomen dijkversterking zal dat laatste wel het geval zijn. Evengoed zullen ook dan de kosten van overstroming voor betrokken inwoners aanzienlijk zijn.

Dit gegeven heeft de [REDACTED] in haar ook aan u toegezonden nota *Overstromingsbestendig maken van woningen en bedrijven in de Lob van Gennep* van 31 januari 2024 doen pleiten voor een actieve rolneming van de gemeente in het bewust maken en informeren van haar inwoners over mogelijke schadebeperkende maatregelen, en waar mogelijk het faciliteren daarvan. Helaas lijkt u in uw concept-duurzaamheidsbeleid aan dit gratis deskundig advies voorbij te gaan.

Zoals u weet, zijn wij als inwoners van Middelaar en Plasmolen trots op onze zelf- en samenredzaamheid. Wij houden liever niet de hand op, ook niet als het water ons aan de lippen staat. Wij vragen u dan ook niet om de portemonnee te trekken. Wel vragen wij van u om niet te wijzen naar andere overheidsinstanties en te suggereren dat zij ons zullen vrijwaren voor overstroming, maar uw verantwoordelijkheid te nemen voor uw inwoners en ons in lijn met bovengenoemde nota actief te voorzien van deugdelijke informatie en advies en met ons mee te denken hoe wij de schade als direct of indirect gevolg van extreme regenval kunnen beperken, ook als die leidt tot overstroming van Maas of Mookerplas. Ons inziens is dat een wezenlijk onderdeel van klimaatadaptatie en verdient dat dus een plek in uw duurzaamheidsbeleid.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

#5

Burgemeester en Wethouders
Gemeente Mook en Middelaar
Postbus 200,
6585 ZK Mook

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Den Haag, 15 april 2024

Betreft: Zienswijze Concept Duurzaamheidsbeleid gemeente Mook en Middelaar

Geachte leden van het college van Burgemeester en Wethouders,

Wij schrijven u met twee zienswijzen op het nieuwe concept duurzaamheidsbeleid van de gemeente Mook en Middelaar (Samen sterk voor duurzaamMM - ontwerp Duurzaamheidsbeleid gemeente Mook en Middelaar):

1. De ambities ten aanzien van de opwek van hernieuwbare energie die de gemeente Mook en Middelaar in haar concept duurzaamheidsbeleid uitspreekt zijn onhaalbaar op basis van datzelfde beleid.
2. De gemeente moet er alles aan doen om haar eigen verantwoordelijkheid te nemen in de energietransitie, en dient daarom alle kansen te benutten. Het huidige beleid sluit een belangrijke kans voor een zonnepark uit. De gemeente heeft verzuimd dit initiatief in behandeling te nemen, terwijl het in lijn was met het toen geldende beleid.

Hieronder worden deze beide zienswijzen toegelicht.

Zienswijze 1: De ambities ten aanzien van de opwek van hernieuwbare energie die de gemeente Mook en Middelaar in haar concept duurzaamheidsbeleid uitspreekt zijn onhaalbaar op basis van datzelfde beleid.

Gemeentelijke ambities

“Uiterlijk in 2050 is de gemeente Mook en Middelaar een duurzame gemeente. We zijn dan dus energieneutraal, klimaatneutraal, klimaatadaptief, circulair en biodivers. Met de keuze voor uiterlijk 2050 sluiten we aan bij de landelijke doelstellingen. Ook qua tussendoelstellingen zullen we landelijk beleid en regionale afspraken naleven. We gaan daar actief mee aan de slag, passend bij de capaciteit en middelen die wij hebben.” (Deel 2A, p. 3)

“We volgen in Mook en Middelaar de landelijke doelstellingen. Voor elektriciteit wil dat zeggen dat er in 2030 70% van de opgewekte elektriciteit hernieuwbaar moet zijn. Van de totale energieproductie moet in dat jaar 32% hernieuwbaar zijn. Volgens cijfers uit 2021 wordt Mook en Middelaar 18% van de totale elektriciteit duurzaam opgewekt. Van het totale energieverbruik (dus breder dan alleen elektriciteit) is 8% hernieuwbaar. Uit de Transitievisie Warmte blijkt dat de warmtetransitie voor een groot deel elektrisch zal uitpakken in onze gemeente, dus zal dat percentage dalen als er niet meer opwek komt. De verwachting is dat we in 2050 ongeveer 406 TJ (113 miljoen kWh) aan elektriciteit

nodig hebben, waar dat nu 61 TJ is. Wel zien we dat er in Mook en Middelaar al veel woningen staan met zonnepanelen op het dak. We kiezen er in lijn met landelijke en provinciale beleidskaders voor het gebruik van agrarische gronden voor grootschalige opwek uit te sluiten of zeer moeilijk te maken. Daarbij staan we open voor overige vormen van opwek, waarmee de opwek op een kleiner gebied gerealiseerd kan worden.” (Deel 2C, p. 5)

Haalbaarheid van ambities

Een klein deel van de ambities kan worden behaald met besparingsmaatregelen. Het grootste deel zal echter moeten gebeuren door het vervangen van fossiele energie door duurzame energie. De drie beproefde manieren om duurzame energie op te wekken zijn windenergie, zonne-energie en warmte-energie. Gezien de beperkte kansen voor wind- en warmte-energie in de gemeente is zonne-energie de meest kansrijke optie.

Voor zonne-energie moet de zonneladder worden aangehouden. De zonneladder plus de kansen per trede zien er voor de gemeente als volgt uit (paragraaf 2C, pagina 5 en 6):

Trede 1: Zon-op-dak: 73 TJ mogelijke opwek

Trede 2: Bebouwde omgeving: Weinig ruimte om op deze trede veel winst te boeken

Trede 3: Landelijk gebied, geen landbouwgrond: Weinig potentieel in de gemeente

Trede 4: Landbouwgrond: Uitgesloten door motie gemeenteraad uit november 2023

Trede 5: Natura2000 en waterwingebied: Uitgesloten

“De mogelijke opwek van 73 TJ uit trede 1 is nog geen 20% van de totale elektriciteitsbehoefte in 2050. Om toch te kunnen streven naar een energie- en klimaatneutrale gemeente in 2050, zijn we dus ook afhankelijk van andere vormen van duurzame opwek.” (Paragraaf 2B, p. 6)

Door een gebrek aan potentieel op trede 2 en 3 en een uitsluiting van trede 4 en 5 is onduidelijk welke mogelijkheden voor “andere vormen van duurzame opwek” dan nog bestaan.

De gemeente wijdt een enkele zin aan een alternatieve optie: *“Daarom kijken we ook of we op onorthodoxe plaatsen zonnepanelen kunnen leggen, bijvoorbeeld drijvende zonnevelden.” (Paragraaf 3E, pagina 23)*

Het enige stuk water dat voor een grootschalig drijvend zonnepark kan worden ingezet is de Mookerplas. Dit zal echter een zeer complex verhaal worden door de verbinding met de rivier en het huidige gebruik als watersportlocatie met verschillende jachthavens en ander recreatief gebruik. Naar alle waarschijnlijkheid is dit geen haalbare optie.

Energielandgoed Wells Meer

De gemeente Mook en Middelaar heeft samen met de gemeentes Venray en Gennep een intentieverklaring getekend om mee te investeren in het Energielandgoed Wells Meer in gemeente Bergen. Voor Wells Meer is een totale investering van 30 miljoen nodig. 15 miljoen wordt opgehaald door participatie, de gemeente Bergen legt 5 miljoen in, de andere drie gemeentes ieder 3,3 miljoen. Dit komt neer op 11,11% eigenaarschap van het project voor de gemeente Mook en Middelaar. Berekend over de totale opwek van het project Wells Meer (289MWp) is dit 32,11MWp.

De totale opgave voor de gemeente Mook en Middelaar is ongeveer 122MWp in 2050. Hiervan kan zo'n 21,93MWp (73TJ, 18%) met zon-op-dak worden gerealiseerd. Vanuit Wells Meer komt 32,11MWp (26%). De resterende opgave is dus 67,96MWp (56%).

Conclusie

Hieruit kunnen drie conclusies worden getrokken:

1. De gemeente heeft grootschalige opwek van duurzame energie nodig om de ambities waar te maken;
2. De gemeente heeft in haar beleid geen haalbare mogelijkheden opengelaten voor de grootschalige opwek van duurzame energie;
3. De gemeente kan de ambities uit het beleid niet behalen met het huidige beleid.

Oplossing

In de brief van Hugo de Jonge van oktober 2023 wordt een aantal uitzonderingen genoemd op de beperking van trede 4 projecten. Deze uitzonderingen zijn Agri-PV, Transitiegebieden en Netneutrale aansluiting. We verzoeken de gemeente deze uitzonderingen over te nemen in haar beleid. Hiervoor verwijzen wij u naar de uitwerking van de uitzonderingsgronden door de branchevereniging Holland Solar, welke als bijlage van de zienswijze zijn opgenomen.

Zienswijze 2: De gemeente moet er alles aan doen om haar eigen verantwoordelijkheid te nemen in de energietransitie, en dient daarom alle kansen te benutten. Het huidige beleid sluit een belangrijke kans voor een zonnepark uit. De gemeente heeft verzuimd dit initiatief in behandeling te nemen, terwijl het in lijn was met het toen geldende beleid.

Nederlandse code voor goed openbaar bestuur

De Nederlandse code voor goed openbaar bestuur is opgesteld als instrument om openbaar bestuurders aan te spreken op hun eigen verantwoordelijkheid, uitnodigt tot zelfreflectie en aanspoort tot integriteit en het geven van het goede voorbeeld vanuit een bestuurlijke positie binnen de democratische rechtsstaat.

Onder punt 4 van de code, doelgerichtheid en doelmatigheid, wordt als beginsel gesteld dat het bestuur de doelen van de organisatie bekendmaakt en de beslissingen en maatregelen neemt die nodig zijn om de gestelde doelen te behalen.

Mogelijkheden om doelen te behalen

De mogelijkheden voor het behalen van de doelen voor energieneutraliteit in de gemeente Mook en Middelaar zijn beperkt. Wind- en warmte bieden onvoldoende opties. Zon-op-dak heeft een maximale potentie van 18%. Het gemeentelijk aandeel in Energielandgoed Wells Meer draagt bij voor zo'n 26%. De enige mogelijkheid voor een drijvend zonnepark is waarschijnlijk onhaalbaar. De mogelijkheden voor zonneparken op land zijn beperkt, maar er liggen wel kansen op bepaalde percelen die in particulier bezit zijn, niet in overstromingsgebied liggen en zich binnen een haalbare afstand van het aansluitpunt bevinden. Het is op deze percelen dat [REDACTED] een zonnepark wil ontwikkelen.

“Mook en Middelaar wordt in 2050 een energieneutrale gemeente. Dit betekent dat het totale energieverbruik binnen de gemeente ook binnen de eigen grenzen of namens de gemeente in de regio (onze gemeente kent te veel ruimtelijke beperkingen om echt alles binnen de eigen grenzen op te wekken) wordt opgewekt. Ons netto energiegebruik is in dat geval nul. We zijn zelf verantwoordelijk voor het opwekken van de energie die we gebruiken. Dat kan door opwek te verhogen en verbruik te verlagen.” (Deel 2A, p. 3)

“Voor u ligt de Mook en Middelaarse visie op grootschalige energieopwekprojecten. Een belangrijk document, waarmee wij als gemeente Mook en Middelaar de kaders uitzetten om projecten die

bijdragen aan de energietransitie mogelijk te maken. Die projecten hebben we hard nodig. Onze gemeente heeft het geluk om in een prachtige, groene omgeving te liggen. Een omgeving die we willen behouden en versterken. Maar die daarmee ook beperkingen geeft omdat we een groot deel van het grondgebied niet voor andere doeleinden in kunnen zetten. Ook de ruimte die er is voor het opwekken van hernieuwbare energie is daarmee beperkt. Het is zelfs niet voldoende om aan onze eigen vraag in 2030 te voldoen. We kijken daarom om ons heen en zoeken de samenwerking in de regio op. Maar we zullen ook moeten kijken wat er wel op ons eigen grondgebied kan. Met deze visie zetten we daar de lijnen voor uit en geven we aan welke voorwaarden er gelden voor initiatieven.” (Visie op grootschalige opwek van duurzame energie in Mook en Middelaar, p. 3).

Zonnepark Koningsbeemdweg

█ heeft in november 2020 het project Zonnepark Koningsbeemdweg bij de gemeente bekendgemaakt, een project van circa 25MWp (circa 20% van de totale opgave voor 2050). Het project bevindt zich op de enige locatie in de gemeente waar het haalbaar is een grootschalig zonnepark te realiseren. De gemeente heeft █ gevraagd af te wachten tot de gemeente een beleid voor grootschalige zonneparken had. In november 2021 is de “Visie op grootschalige opwek van duurzame energie in Mook en Middelaar” vastgesteld.

In februari 2022 is het project met de gemeente besproken. De gemeente gaf toen aan een positieve grondhouding te hebben tegenover het project, en heeft verzocht een Principeverzoek in te dienen. In augustus 2022 is het Principeverzoek ontvangen door de gemeente (brief kenmerk CM22.2816). De gemeente heeft nooit een officiële reactie op dit Principeverzoek gegeven. Wel is in november 2022 een overleg met de gemeente gevoerd waarin afspraken zijn gemaakt over de vervolgstappen voor participatie en de rol van de gemeente daarin.

Op basis van de positieve gesprekken met de gemeente door de jaren heen en het toen geldende beleid heeft Kronos Solar erop kunnen vertrouwen een positief oordeel te krijgen over het zonnepark. Naar aanleiding hiervan zijn ook verschillende investeringen gedaan.

Aansluiting bij gemeentelijke ambities

Het zonnepark Koningsbeemdweg is de enige manier voor de gemeente om grootschalige opwek in de gemeente te realiseren, en de verantwoordelijkheid te nemen om substantieel bij te dragen aan haar eigen duurzaamheidsambities.

De gemeente zet in haar beleid sterk in op het local4local principe, en geeft aan hiermee “aan de slag te gaan”. Het is niet duidelijk hoe dit realistisch zou moeten gebeuren. Invulling van het local4local principe is niet mogelijk met zon-op-dak omdat dit particuliere installaties zijn die vooral in de eigen energiebehoefte voorzien. De gemeente wil daarom de mogelijkheden onderzoeken voor een gemeentelijk energiebedrijf. Een essentiële vereiste voor het opstarten van een gemeentelijk energiebedrijf is een bron voor de energie. Die bron kan alleen bestaan wanneer een partij stroom opwekt die niet zelf gebruikt wordt maar kan worden verkocht.

In augustus 2023 is █ tijdens een persoonlijke afspraak met de Projectleider Duurzaamheid van de gemeente Mook en Middelaar door de gemeente gevraagd om mee te denken over het local4local principe, met als uitgangspunt dat het zonnepark moet bijdragen aan het tegengaan van energiegarmoede. Hiermee is Kronos Solar aan de slag gegaan, wat heeft geresulteerd in twee concrete voorstellen. Deze voorstellen zijn in oktober 2023 besproken in een gesprek met de Projectleider Duurzaamheid en de wethouder Duurzaamheid. In deze voorstellen heeft █ de gemeente de mogelijkheid geboden om met de gemeente samen te werken om 100% lokaal eigendom te

realiseren en het local4local principe concreet te maken met een project dat een substantiële hoeveelheid energie opwekt die door de gemeente te verkopen is aan inwoners.

Met dit project ontstaan tevens mogelijkheden voor het verder stimuleren van zon-op-dak via gezamenlijke inkoopacties als onderdeel van de financiële participatie. Hiernaast doet het project ook een bijdrage aan de Visie Maasheggen en de ambities voor educatie en biodiversiteit.

Conclusie

Er wordt door de gemeente geen verantwoordelijkheid genomen voor het invullen van de doelstellingen. Er wordt nergens in dit beleid een concreet voorstel gedaan waarmee de doelstellingen kunnen worden behaald. De gemeente heeft sinds 2021 beleid voor grootschalige opwek van zon-op-land. Op basis van dat beleid is geen enkel project ontwikkeld. Dit is niet vanwege een gebrek aan mogelijkheden, maar vanwege een gebrek aan daadkracht. Het project Zonnepark Koningsbeemdweg, dat in de in november 2021 vastgestelde "Visie op grootschalige opwek van duurzame energie in Mook en Middelaar" past, is sinds 2020 bij de gemeente bekend, maar hierop is nooit concrete actie ondernomen om het tot uitvoer te brengen. Door nu beleid op te stellen waarin dit project onmogelijk wordt gemaakt laat de gemeente dus een enorme kans liggen.

De nieuwe keuze die gemaakt wordt is een stap terug ten opzichte van het vorige beleid. Op basis van dit nieuwe beleid kan daarom bij herevaluatie over 2 jaar dezelfde uitkomst worden verwacht als uit het vorige beleid: geen resultaat.

Suggestie

In de brief van Hugo de Jonge van oktober 2023 wordt aangegeven dat een uitzondering kan worden gemaakt voor projecten met een lopend participatietraject. De gemeente heeft voor haar beleidsstukken een participatietraject doorlopen. Het initiatief Zonnepark Koningsbeemdweg volgt uit het beleidsstuk "Visie op grootschalige opwek van duurzame energie in Mook en Middelaar" uit 2021, waarvoor een participatietraject is doorlopen. We verzoeken de gemeente daarom het project Zonnepark Koningsbeemdweg als uitzondering aan te merken.

Met vriendelijke groet,

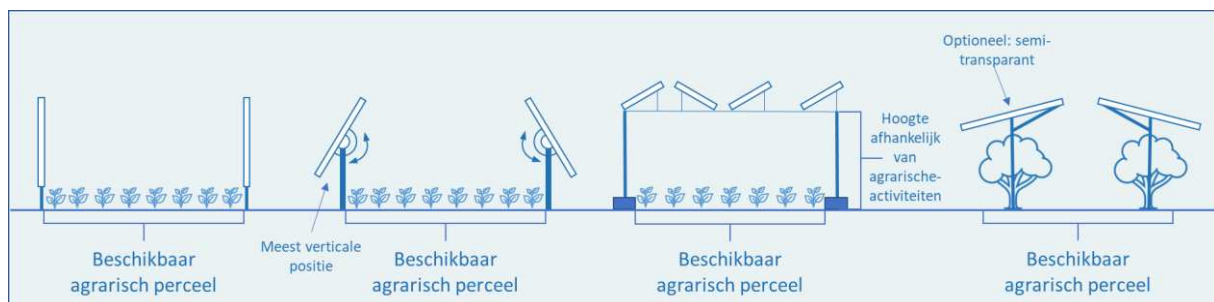
[Redacted signature block]

[Redacted signature block]

Uitzonderingsgrond A – Agri-PV (Agriculture Photovoltaics)

Op 26 Oktober 2023 is het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) met een aangescherpte voorkeursvolgorde zon uit de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) gekomen. De aanleiding voor deze zogenaamde Zonnebrief zijn de ruimtelijke implicaties van de sterk stijgende vraag naar duurzaam opgewekte elektriciteit (BZK, 2023). Het doel van BZK is om ervoor te zorgen dat de huidige zekerheden - zoals voldoende voedsel, schoon drinkwater en energie - ook voor toekomstige generaties blijven bestaan. Vandaar dat in deze brief wordt gestuurd naar zonnevelden met een multifunctioneel karakter, oftewel meervoudig ruimtegebruik. Er staat in de brief een harde bepaling: “Het gebruik van landbouw - en natuurgronden voor zonnepanelen is in principe ongewenst”, waarbij de voorkeur is om trede 4 (zon op landbouw - en natuurgronden) van de zonneladder niet te gebruiken. In de brief worden echter ook een aantal uitzonderingsmogelijkheden voor een gewenste zon ontwikkeling in trede 4 genoemd. Eén van deze uitzonderingsmogelijkheden betreft Agri-PV. In onderliggend document wordt toegewerkt naar een definitie en reikwijdte van dit concept.

Agri-PV is een concept waarbij agrarische activiteiten worden gecombineerd met duurzame elektriciteitsopwekking in de vorm van zonnepanelen op hetzelfde perceel. Bij dit concept worden zonnepanelen toegevoegd aan het bestaande agrarische perceel, zonder dat de originele functie vervalt, of worden nieuwe velden ontwikkeld waar deze combinatie wordt toegepast. Hierbij meenemende dat er agrarische activiteiten op een significant deel van de oppervlakte van het perceel wordt uitgevoerd. Door deze combinatie kan land efficiënter worden ingezet, met een theoretische netto output winst van 60% en meer (Fraunhofer ISE., 2017; Wageningen University & Research, 2023). Daarnaast kan de opgewekte groene stroom helpen om de bedrijfsprocessen van de agrariër verder te verduurzamen.

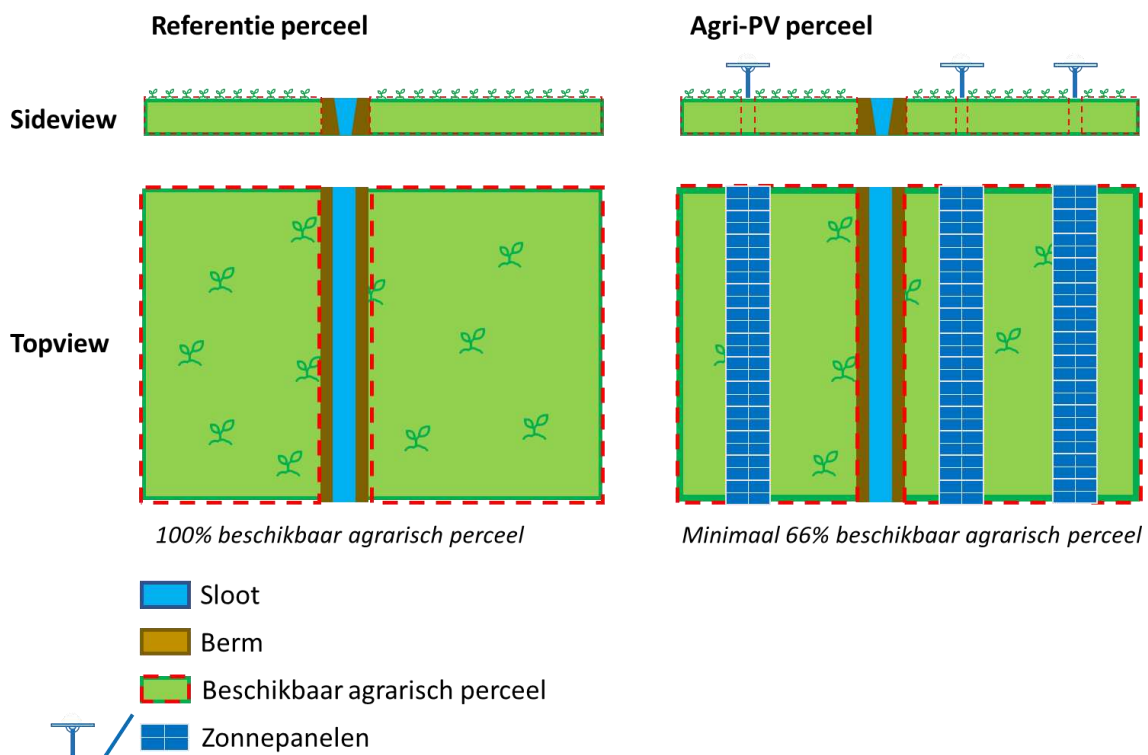

Figuur 1: Voorbeelden Agri-PV systemen

Bij Agri-PV is het perceeloppervlak overwegend beschikbaar voor agrarische activiteiten/productie in de vorm van akkerbouw, fruitteelt, beweiding door (klein)vee, grasproductie, tuinbouw, et cetera. Daarom is het van belang om te definiëren welk deel van het Agri-PV perceel beschikbaar is voor agrarische productie. Het beschikbare agrarische

perceel wordt gedefinieerd als het aandeel van het perceel dat kan worden gebruikt voor agrarische activiteiten zonder significante technische - of structurele obstructies na de installatie van het Agri-PV systeem (zie figuur 1). Onderdelen van het perceel die niet zijn gerealiseerd ten behoeve van de agrarische activiteit en waar deze niet kan worden toegepast, door bijvoorbeeld obstructies in de vorm van fundatiepalen, verharding, transformatoren, inkoopstations etc. vallen niet onder het agrarisch beschikbare deel. Binnen het beschikbaar agrarisch perceel is de agrariër vrij om te kiezen welke gewassen, (klein)vee of andere agrarische activiteiten worden uitgevoerd.

Een Agri-PV project garandeert dat ten minste 66% van het oppervlak van het oorspronkelijk beschikbaar agrarisch perceel, na constructie van het Agri-PV systeem, bruikbaar blijft voor agrarische activiteiten. De landschapselementen die oorspronkelijk niet als beschikbaar agrarisch perceel konden worden gedefinieerd, zoals sloten, bermen etc. dienen niet te worden meegenomen in deze berekening (zie figuur 2). Door deze verhouding vindt er een gelimiteerde impact op de bedrijfsvoering van de agrariër plaats én wordt geborgd dat het land overwegend bestemd blijft voor de agrarische activiteiten.

*de oppervlakte onder de panelen waar agrarische activiteiten zonder significante obstructies kunnen worden uitgevoerd, vallen ook onder beschikbaar agrarisch perceel

Figuur 2: Verdeling beschikbaar agrarisch perceel

Categorieën Agri-PV

Voor Agri-PV bestaan drie hoofdgroepen. Agrarische activiteiten naast zonnepanelen, agrarische activiteiten onder zonnepanelen en mobiele zonnepanelen in combinatie met agrarische activiteiten. Binnen deze 3 hoofdgroepen kunnen ook een aantal sub categorieën worden geïdentificeerd.

De eerste categorie bestaat uit systemen waarbij agrarische activiteiten onder zonnepanelen worden toegepast. Hierbij wordt de transparantie van het systeem aangepast op de agrarische activiteiten die onder het systeem plaatsvinden, enerzijds door mogelijke transparantie in de module zelf, de afstand tussen de modules en de oriëntatie van het systeem. De hoogte van het systeem wordt aangepast op de agrarische activiteit die daaronder wordt toegepast.

1	Categorie	Sub categorieën	Toelichting
	Agrarische activiteiten onder zonnepanelen	1.1 HayVoltaics	Grasteelt onder zonnepanelen
		1.2 CropVoltaics	Gewasteelt (inclusief akkerbouw) onder zonnepanelen
		1.3 FruitVoltaics	Fruitteelt onder zonnepanelen
		1.4 LivestockVoltaics	1.4.1 Kleinvee dat onder zonnepanelen graast zoals, maar niet beperkt tot: kippen, schapen, varkens, ganzen etc.
			1.4.2 Grootvee dat onder zonnepanelen graast zoals, maar niet beperkt tot: runderen, paarden etc.

Voorbeeld

De tweede categorie bestaat uit systemen waarbij agrarische activiteiten tussen de paneelrijen plaatsvinden. Deze categorie omvat maar is niet gelimiteerd tot: verticale- en zonvolgende systemen. Waarbij de zonvolgsystemen kunnen roteren over de horizontale as en de zon volgen van oost naar west. Doordat deze systemen kunnen roteren kunnen ze bijna verticaal geplaatst worden waardoor agrarische activiteit tussen de rijen mogelijk wordt.

2	Categorie	Sub categorieën	Toelichting
	Agrarische activiteiten <u>tussen</u> paneelrijen	2.1 HayVoltaics	Grasteelt naast zonnepanelen (in de rijen tussen/gedeeltelijk onder de modules)
		2.2 CropVoltaics	Gewasteelt (inclusief akkerbouw) naast zonnepanelen (in de rijen tussen/gedeeltelijk onder de modules)
		2.3 FruitVoltaics	Fruitteelt naast zonnepanelen (in de rijen tussen de modules)
		2.4 LivestockVoltaics	2.4.1 Kleinvee dat naast zonnepanelen graast zoals, maar niet beperkt tot: kippen, schapen, varkens, ganzen etc. 2.4.2 Grootvee dat naast zonnepanelen graast zoals, maar niet beperkt tot: runderen, paarden etc.

Voorbeeld

De derde categorie, die nog minder ontwikkeld is maar mogelijk in de toekomst een rol zou kunnen spelen, is mobiele zonnepanelen in combinatie met agrarische activiteiten. Een mobiel zonsysteem kan jaarlijks als onderdeel van de gewasrotatie (bijvoorbeeld boven het braakliggende perceel) - of tijdens de agrarische productie over het veld worden verplaatst. De agrarische activiteiten dienen hier specifiek voor worden geselecteerd. Mobiele systemen omvatten maar zijn niet gelimiteerd tot schuivende of rijdende systemen.

3	Categorie	Sub categorieën	Toelichting
	Agrarische activiteiten in combinatie met mobiele zonnepanelen	3.1 HayVoltaics	Grasteelt in combinatie met rijdende/schuivende zonnepanelen
		3.2 CropVoltaics	Gewasteelt (inclusief akkerbouw) in combinatie met rijdende/schuivende zonnepanelen
		3.3 FruitVoltaics	Fruitteelt in combinatie met rijdende/schuivende zonnepanelen
		3.4 LivestockVoltaics	3.4.1 Kleinvee dat in combinatie met rijdende/schuivende zonnepanelen graast zoals, maar niet beperkt tot: kippen, schapen, varkens, ganzen etc. 3.4.2 Grootvee dat in combinatie met rijdende/schuivende zonnepanelen graast zoals, maar niet beperkt tot: runderen, paarden etc.

Voorbeeld

Bovengenoemde subcategorieën zijn gebaseerd op de concepten waar op dit moment aan gewerkt wordt of die al zijn gerealiseerd. Elk van deze categorieën heeft zijn eigen investerings- en operationele kosten en dient dus ook op verschillende manieren gefinancierd te worden. Deze categorieën en sub categorieën zijn een eerste opzet om een duidelijke definitie van Agri-PV te formuleren. Deze categorieën en subcategorieën zijn echter niet definitief en limitatief,

het zou zo kunnen zijn dat nieuwe categorieën later worden toegevoegd of bestaande categorieën worden aangepast. De Agri-PV markt ontwikkelt zich snel en mogelijke nieuwe combinaties of technologieën moeten niet worden uitgesloten.

Agri-PV heeft enorme potentie voor zowel de agrariër, zonontwikkelaar als de omgeving. Het concept kan bijdragen aan het oplossen van meerdere ruimtelijke vraagstukken op hetzelfde moment. Het is noodzakelijk dat duidelijke wetgeving en stimuleringsmaatregelen worden vormgegeven en dat het concept wordt ingepast zodat de huidige regels omtrent landbouw, zodat zaken zoals de mestrechten en agrarische subsidies/vrijstellingen behouden blijven. Hierdoor kan Agri-PV op grote schaal worden opgestart en een significante bijdrage leveren voor een duurzame de toekomst.

Uitzonderingsgrond C – Lage netimpact

Als de aanleg van zonneparken op gronden betekenisvol bijdraagt aan de vermindering van de netcongestie of zorgt voor vergroting van een efficiënter netwerkgebruik (netneutraal).

Zonneparken kunnen een cruciale rol spelen in het tegengaan van invoedingscongestie. Door hun regelbaar vermogen kunnen zij goed inspelen op de situatie van het net. Er zijn drie verschillende mogelijkheden om betekenisvol bij te dragen aan de vermindering van netcongestie en tegelijkertijd bij te dragen aan een efficiënter netgebruik:

1. Zonneparken verplicht laten meedoen met congestiemanagement of andere vormen van flexibiliteit, of;
2. Zonneparken met opslag/conversie, of;
3. Zonneparken en/of opslag/conversie en/of afname achter één aansluiting (cable pooling), of; directe lijn, of: gesloten distributiesysteem (GDS), of;
4. Zonneparken binnen een energyhub met een groepscontract

Alle mogelijkheden maken slim gebruik van flexibele middelen en slimme sturing van opgewekte stroom. Op deze manier kan er niet alleen veel meer duurzame stroom opgewekt worden, maar wordt er ook veel efficiënter gebruik gemaakt van de opgewekte stroom, waardoor er minder duurzame stroom verloren gaat. Dit zal nu per punt verder worden uitgelicht.

1. Zonneparken verplicht laten meedoen met congestiemanagement

Netcongestie kan ontstaan door afname of invoeding. Netcongestie wat wordt veroorzaakt door de invoeding van stroom vindt meestal plaats op zomerse (weekend of feest) dagen waar de zon de hele dag schijnt. In de piekmomenten van de middag, wanneer het stroomverbruik lager is, en de invoeding van zonnestroom hoog is, is de capaciteit van het net onvoldoende. Congestiemanagement is in het leven geroepen om die piekmomenten eruit te halen. Want het is goed om te beseffen: buiten de piekmomenten is er nog genoeg ruimte op het net. Als een zonnepark deelneemt aan congestiemanagement, dan is zij in wezen netneutraal. Netneutraal houdt volgens Netbeheer Nederland in dat er geen schaarste wordt veroorzaakt of verergerd.¹ Dus op de piekmomenten regelen zonnestroominstallaties hun vermogen terug, waardoor netcongestie wordt voorkomen. Zonnestroominstallaties hebben ook het voordeel dat ze in korte tijd kunnen terugregelen, tot wel binnen enkele seconden, vooral afhankelijk van het type omvormer en communicatiesysteem, na het signaal dat ze krijgen om terug te regelen.

---

¹ <https://www.netbeheernederland.nl/nieuws/nieuw-inpassingskader-voor-grote-batterijen-moet-netcongestie-verminderen-1596>

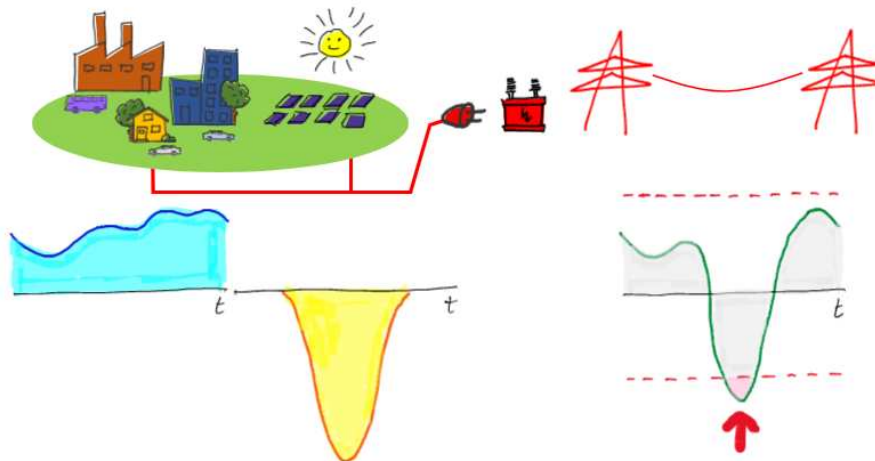

Op andere tijden is er genoeg plek en kan het zonnepark zijn stroom leveren aan het net. Naast het voordeel van netneutraal, wordt er ook efficiënter gebruik gemaakt van het net. Dit komt doordat meer zonneparken aangesloten kunnen worden (mits ze meedoen aan congestiemanagement), en daardoor meer duurzame stroom kan worden opgewekt gebruik makend van dezelfde infrastructuur.

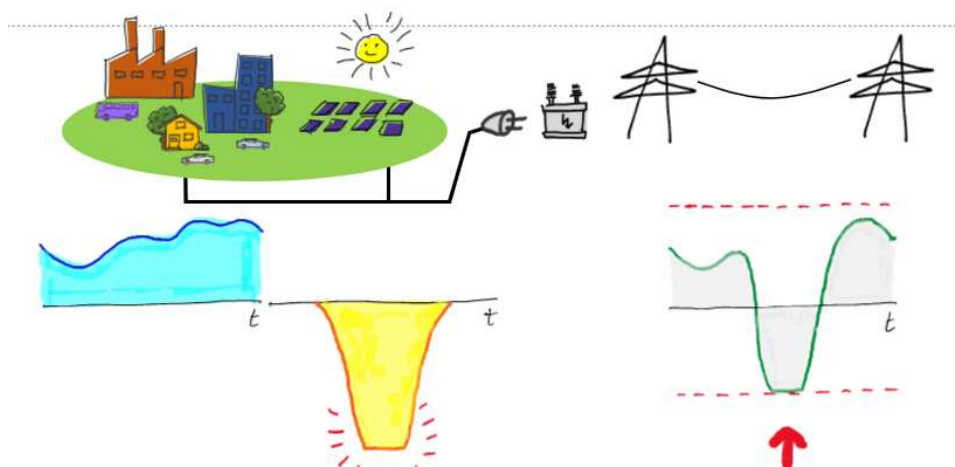
Toelichting: hoe werkt congestiemanagement in de praktijk?

De netbeheerder bepaalt met vele soorten data (weersvoorspelling, totaal aantal vermogen, data in het verleden) hoe groot het risico op netcongestie is. Soms wordt dit een dag van tevoren voorspeld en soms op de dag zelf. Dit hangt af van verschillende factoren. De netbeheerders hebben twee verschillende middelen die ze kunnen inzetten om een partij, zoals een zonnepark, te laten meedoen aan congestiemanagement. De eerste is een capaciteitsbeperkingscontract (CBC) en de tweede is een biedplicht contract. Als een netbeheerder een CBC heeft afgesloten met een partij, dan kan die partij een dag van tevoren een melding krijgen van de netbeheerder met specificaties wanneer en hoeveel vermogen er moet worden teruggeregeld, anders gezegd wat de tijdelijke nieuwe maximale invoed capaciteit is. Dit wordt dus ingezet als de netbeheerder een dag van tevoren al heeft voorspeld dat het risico op netcongestie aanwezig is. In het geval van een biedplicht is de situatie net wat anders. Een biedplicht contract houdt in dat een netbeheerder op de dag zelf, of van tevoren voor bepaalde tijdssloten, kan vragen, dan wel verplichten, aan partijen om een bieding te doen om terug te regelen, de netbeheerder kiest dan de goedkoopste biedingen (markt-gebaseerde redispatch wordt dit genoemd).

productie afstemmen op lokaal verbruik

Productie afstemmen op lokaal verbruik

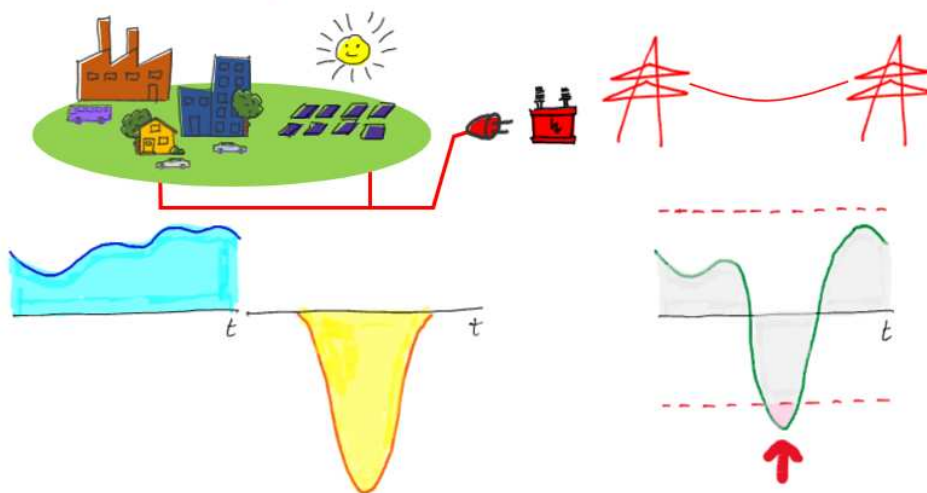
Toelichting: het zonnepark kan in de piekmomenten terugregelen, waardoor de netcapaciteit niet wordt overschreden.

2. Zonneparken met opslag/conversie

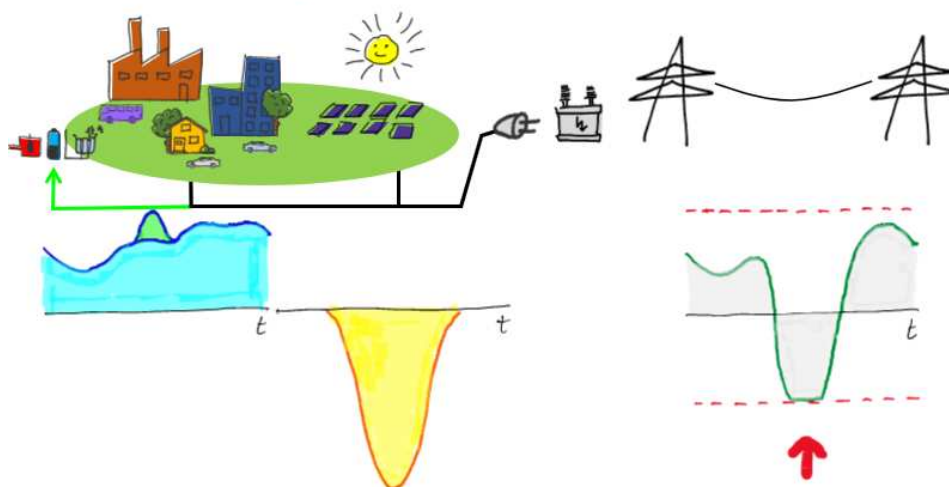
Zonneparken met een batterij brengen verschillende voordelen met zich mee. Net als bij congestiemanagement, kun je de piekmomenten eruit halen door juist op de momenten van overcapaciteit de batterij op te laden met zonnestroom. Een voordeel ten opzichte van congestiemanagement is dat er dus geen/minder duurzame stroom verloren gaat. De duurzame stroom kan vervolgens op een later moment worden geleverd aan het net, bijvoorbeeld op momenten dat de zon niet schijnt, dit zou kunnen leiden tot vermindering van netcongestie daar waar de batterij de mogelijkheid heeft om stroom af te nemen bij pieken in

productie en stroom te leveren/in te voeden bij afname pieken. Dit leidt uiteindelijk ook tot lagere elektriciteitsprijzen, omdat er netto meer ingevoerd kan worden. Een batterij geeft dus de mogelijkheid om netneutraal te zijn, het kan bijdragen aan de vermindering van netcongestie en er wordt efficiënter met duurzame stroom omgegaan. Het is daarnaast nog eens extra goed voor het klimaat, want er kan duurzame stroom geleverd worden op momenten dat er weinig duurzaam aanbod is, waardoor de gascentrales ook minder hoeven te leveren.

Productie opslaan of omzetten

Productie opslaan of omzetten

Toelichting: op de piekmomenten sla je overtollige zonnestroom op in opslag assets (warmte, batterij, waterstof). De netcapaciteit wordt daarmee niet overschreden en duurzame energie gaat niet verloren.

3. Zonneparken en/of opslag/conversie en/of afname achter één aansluiting (cable pooling), of; directe lijn, of: gesloten distributiesysteem (GDS)

Om het net te ontlasten, is het van groot belang dat lokale opwek en lokaal verbruik beter op elkaar afgestemd worden. Er zijn verschillende mogelijkheden om dit voor elkaar te krijgen, en zo netcongestie te verminderen en efficiënt netgebruik te stimuleren.

Op dit moment is het mogelijk om windparken en zonneparken achter één aansluiting te installeren, zodat er veel efficiënter wordt omgegaan met het leveren van duurzame productie. Je krijgt namelijk een veel gelijkmatiger invoedprofiel, want het waait vaak als de zon niet schijnt en andersom. Het wordt via de nieuwe energiewet ook straks mogelijk om productie te koppelen met opslag/conversie, dus dat zorgt ook voor een efficiënter gebruik van de aansluiting.

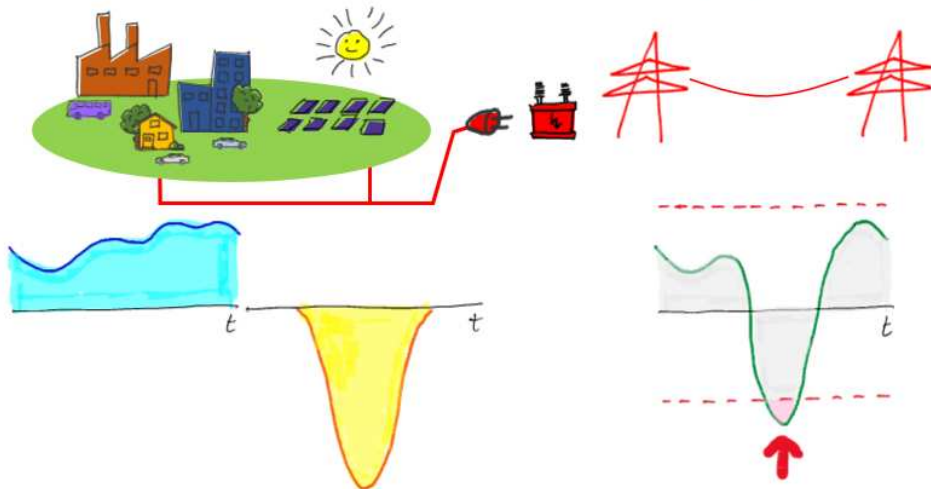
Daarnaast is het nu al mogelijk om een directe lijnverbinding te hebben tussen de producent en de grootverbruiker, zonder dat het zonnepark een eigen netaansluiting nodig heeft. Door opwek en verbruik vervolgens goed op elkaar af te stemmen, wordt er veel efficiënter en effectiever met de opgewekte stroom omgegaan. Dit principe is al goed mogelijk bij een gesloten distributie systeem (GDS). Een (GDS) is een particulier elektriciteitsnet dat binnen een geografisch afgebakend gebied valt. Het net is eigendom van een particuliere partij, zoals een bedrijf, een woningbouwvereniging of een gemeente. Een bekend voorbeeld is Schiphol. Er is nog wel een verbinding met het openbare elektriciteitsnet, wat onder het beheer van de netbeheerder valt. Binnen het GDS is het ook heel goed mogelijk om lokale opwek en verbruik aan elkaar te koppelen. Zonneparken kunnen hier een belangrijke rol in vervullen.

Het grote voordeel voor het net om productie en afname achter één aansluiting te installeren, of een directe lijn te installeren, of binnen een GDS te produceren, is dat het net wordt ontlast. Als je de zelfopgewekte stroom gelijktijdig verbruikt, dan wordt er minder of mogelijk zelfs niet teruggeleverd, waardoor het risico op netcongestie significant daalt. Zonneparken naast een grote verbruiker van elektriciteit en op dezelfde aansluiting is dus een zeer efficiënte manier om netcongestie te verminderen en efficiënter gebruikt te maken van het net.

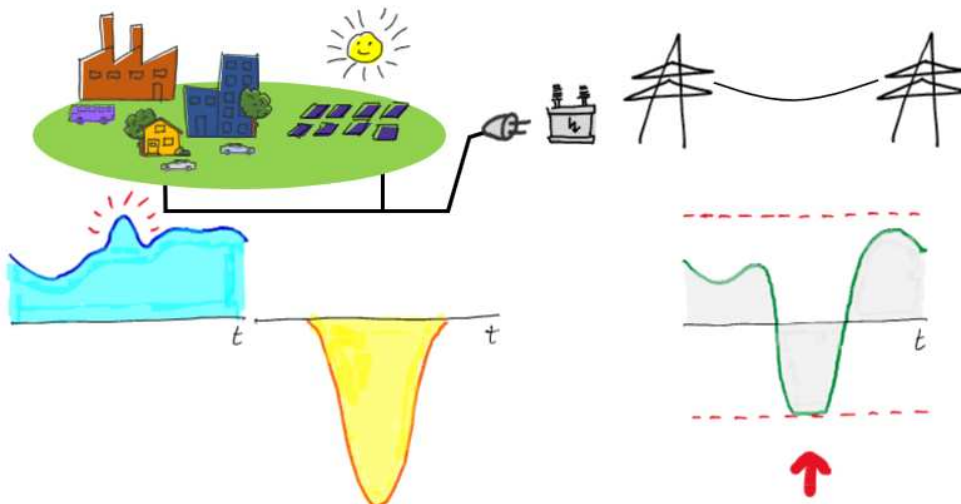

Holland Solar

Lokaal verbruik afstemmen op productie

Lokaal verbruik afstemmen op productie

Toelichting: de fabriek gaat harder draaien op piekmomenten van zonnestroom, waardoor de netcapaciteit niet wordt overschreden. Een belangrijke voorwaarde is dat het zonnepark naast de verbruikersinstallatie wordt geplaatst, op hetzelfde netvlak. Of het liefst achter dezelfde aansluiting.

1. Zonneparken binnen een energyhub met een groepscontract

Een energiehub is een lokale samenwerking tussen meerdere partijen op het gebied van energie. In de praktijk is dit bijvoorbeeld een bedrijventerrein. Een cluster bedrijven kan een groepscontract afsluiten met een netbeheerder. Ze behouden dan hun eigen aansluiting, maar hebben een gezamenlijke transportcapaciteit. Deze groep moet dus onderling afstemmen wanneer wie gebruik maakt van hun aansluiting. Ze komen intern tot een optimaal gebruik van de netcapaciteit, inclusief opwek met zon op of nabij de bedrijfspanden. Dit is nog een goed voorbeeld hoe er veel efficiënter met het net kan worden omgegaan door lokale opwek en lokaal verbruik goed op elkaar af te stemmen.

Uitzonderingsgrond B – Transitiegebieden

Demissionair minister Hugo de Jonge verstuurde op 26 oktober 2023 de Kamerbrief ‘Aangescherpte voorkeursvolgorde zon’¹ naar de Tweede Kamer. In deze Kamerbrief zijn aanvullende eisen gepresenteerd voor de ontwikkeling van zonneparken op natuur- en landbouwgronden. Deze extra eisen zijn tot stand gekomen naar aanleiding van het Bestuurlijk Overleg Ruimtelijke Ordening. Aan dit Bestuurlijk Overleg namen het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en Netbeheer Nederland deel. Centraal in deze brief staat de uitdaging om de toenemende vraag naar duurzaam lokaal opgewekte elektriciteit te verenigen met de ruimtelijke implicaties die dit teweeg kan brengen. De zogeheten zonneladder is hierbij belangrijk. De zonneladder bestaat uit;

(1) daken en gevels, (2) terreinen en objecten binnen bebouwd gebied, (3) terreinen en objecten in het landelijk gebied (m.u.v. landbouw- en natuurgronden) en (4) landbouw- en natuurgronden.

In de Kamerbrief staat de volgende passage: “Partijen menen dat het gebruik van landbouw- en natuurgronden voor zonne-energie in principe ongewenst is. Om die reden hebben de provincies in hun provinciale verordeningen de voorkeursvolgorde zon op land of een vertaling daarvan vastgelegd, waarbij trede 4 niet gebruikt zal worden tenzij het gaat om de volgende uitzonderingsmogelijkheden: [Agri-PV, Transitiegebieden en Netneutrale aansluiting].” In onderliggend document wordt toegewerkt naar een definitie en reikwijdte van de uitzondering ‘Transitiegebieden’. In de Zonbrief staat de volgende definitie van uitzonderingsgrond type B:

“Landbouwgronden die op basis van bestuurlijk bindende afspraken in transitie zijn, bijvoorbeeld gronden die in de toekomst een andere bestemming krijgen zoals woon-werk-bestemming, recreatie of overgang naar natuur of gronden die minder geschikt worden voor een landbouwfunctie door verzilting, vernatting of bodemdaling. Zon-PV draagt financieel bij aan het mogelijk maken van de gebiedsgerichte opgaven voor een maximale periode (30 jaar), waarna de gebieden hun definitieve bestemming zullen krijgen.”

Deze definitie kan worden verdeeld in drie vormen van tijdelijke ontwikkeling:

1) Transitiegebieden waar bestuurlijk bindende afspraken over zijn gemaakt

Hieronder vallen gebieden zoals maar niet gelimiteerd tot: regionale energiestrategie (RES) zoekgebieden, gebieden die in samenwerking met (niet)overheidsorganisaties gebiedsvisie en/of gebiedsgerichte aanpak hebben waarbinnen het zonnepark een rol speelt (zoals bijvoorbeeld nationaal programma landelijk gebied NPLG, of programma’s van

---

¹ <https://open.overheid.nl/documenten/34c845f6-5752-4978-8ed5-83fb5648b26a/file>

Staatsbosbeheer), gebieden waar bestuurlijke afspraken worden gemaakt met boeren om stikstofuitstoot terug te dringen in de buurt van Natura2000 gebieden of waarbij uitkoopregelingen voorkomen kunnen worden doordat het zonnepark een stikstofvrije inkomstenbron kan bieden voor de boer, gebieden waarbij het zonnepark bijdraagt bij de landbouwtransitie door een verduurzaming van de bedrijfsvoering en diversifiëring van de inkomensstromen, tenslotte gebieden die moeten transformeren naar natuurgebieden waarbij het zonnepark als tijdelijke transitie bestemming wordt gebruikt om de grond alvast te verschralen (hierbij kan EcoCertified als middel dienen).

2) Gebieden die minder geschikt zijn voor landbouwgrond

Hierbij moet worden gedacht aan gebieden die minder geschikt zijn voor landbouw door bijvoorbeeld, maar niet gelimiteerd tot: bodemdaling (bijvoorbeeld door veenoxidatie), verzilting, vervuiling, plagen (bijvoorbeeld aardappelmoeheid) en/of andere zaken die landbouw negatief beïnvloeden.

Deze gebieden kunnen op dat moment tijdelijk worden ingericht als zonnepark. Tijdens de exploitatie fase van het zonnepark (max 30 jaar) kan dan worden ingezet op vermindering van de problematiek, waarna de grond, na einde project, mogelijk wel weer kan worden gebruikt voor landbouw.

3) Gebieden die bijdragen aan gebiedsgerichte opgaven

Dit zijn gronden die kunnen worden ingezet voor gebiedsgerichte opgaven zoals: watermanagement (denk aan piekafvoer met langzame infiltratie van bodem), stikstof, natuurontwikkeling of andere vormen van klimaat bestendigheid waarbij het zonnepark een positieve rol kan spelen. Na maximaal 30 jaar kan dan een heroverweging worden gemaakt over de bestemming van de grond indien de gebiedsopgave voldoende is gemitigeerd of opgelost.

De zonneparken op transitie gronden worden dus op basis van een kritische afweging in het gebied ontwikkeld. Waarbij het zonnepark een blijvende positieve impuls kan geven aan het gebied door middel van de drie bovengenoemde vormen van tijdelijke ontwikkeling.

#6

Gemeente Mook en Middelaar
Team Duurzaamheid
duurzaam@mookenmiddelaar.nl

16 april 2024

Beste teamleden,

Naar aanleiding van de presentatie van het 'Ontwerp Duurzaamheidsbeleid' van 27 februari 2024, dat door het college van burgemeester en wethouders is vastgesteld, onderstaand onze zienswijze.

1. In de beleidsnotitie zijn de einddoelen over 25 jaar (2050) beschreven. Bij de wens om de beschreven grote veranderingen te realiseren, dient het einddoel opgesplitst te worden, in de te realiseren tussendoelen. Het formuleren van de doelen die in elke raadsperiode van 4 jaar gehaald moeten worden achten wij belangrijk.
2. Wij missen in deze notitie enige zelfreflectie over het gevoerde beleid van de afgelopen jaren. Immers in de laatste beleidsnota heeft de gemeenteraad ons beloofd dat we in 2030 helemaal energieneutraal zouden zijn. Het zou fijn zijn als voorgesteld beleid ook gerealiseerd wordt.
3. Wij missen in het beleid de hybride warmtepomp en airco, die het aardgasgebruik van veel woningen al flink kunnen terugdringen, ook wanneer deze woningen nog niet goed genoeg geïsoleerd zijn om helemaal van het aardgas af te gaan. Het andere voordeel van de hybride warmtepomp en airco is dat wanneer er tijdelijk teveel elektriciteit van het net wordt gevraagd, er teruggevallen kan worden op de gewone gasgestookte CV ketel. Het is immers landelijk beleid dat vanaf 2026 oude CV ketels alleen vervangen mogen worden door hybride warmtepompen, tenzij er een reden is om dat niet te doen. Welke woningen de gemeente hiervoor uit wil zonderen dient beschreven te worden.
4. Voorgesteld wordt om op pagina 20 nieuw beleid te formuleren over het gebruik van agrarische gronden in eigendom van de gemeente. In pachtcontracten onder andere opnemen dat op deze gronden uitsluitend biologische teelt is toegestaan.
5. Er wordt wel genoemd dat de verwachting is dat elektrische auto's gewone auto's zullen vervangen (pagina 24) en dat deze als mobiele thuisbatterij gebruikt kunnen worden. Echter, bij nieuwbouw van woningen (pag. 12) wordt niets genoemd om hier op voor te bereiden. Bijvoorbeeld door parkeerplaatsen op eigen grond en niet op openbare grond te situeren. Of door bouwers te verplichten om een loze leiding van de meterkast naar eigen parkeerplaats aan te brengen.
6. Het aanbrengen van zonnepanelen boven openbare parkeerplaatsen wordt op pagina 23 genoemd. Waarom wordt het Muldershofplein in Plasmolen niet overdekt? Daarnaast zijn er ook parkeerplaatsen van bedrijven (bijvoorbeeld Leisureland) waarvoor het mogelijk gemaakt moet worden om zonnepanelen boven parkeerplaatsen aan te brengen. Een belemmering is dat deze bouwwerken volgens de omgevingsverordening vergunningplichtig, terwijl in het omgevingsplan vergroting van het bebouwde oppervlak niet wordt toegestaan. Wij pleiten ervoor om het bouwen van zonnedaken boven parkeerplaatsen vergunningsvrij toe te staan.
7. De samenwerking tussen gemeente en   en   wordt niet concreet ingevuld. Beschrijf de doelstellingen van elke club vrijwilligers en geef deze een volwaardige plaats bij het formuleren en uitvoeren van toekomstig beleid.

In afwachting van uw reactie en met vriendelijke groet,

#7

Zienswijze op: Samen sterk voor duurzaamMM

Allereerst wil ik [REDACTED] en Holger Rodoe complimenteren voor het organiseren van de participatiebijeenkomsten over de verschillende thema's van duurzaamheid en het schrijven van de concepttekst *Samen sterk voor duurzaam*. De bijeenkomsten waren goed georganiseerd, uitstekend voorbereid en vol enthousiasme en ambitie ten aanzien van alle aspecten van duurzaam leven.

Ik zou heel graag zien dat ons mooie Mook en Middelaar nog lang zo mooi blijft of nog mooier wordt, zoals ook in het voorwoord van *Samen sterk voor duurzaam* beschreven is. Het is fijn om te lezen dat duurzaamheid leeft en er al op gestuurd wordt. Het conceptdocument is een goede eerste aanzet om er het gemeentelijk beleid nog meer sturing te geven op dat vlak. Tegelijk denk ik dat er meer nodig is om in 2050 als gemeente in alle opzichten energie- en klimaatneutraal te zijn. In deze zienswijze doe ik daarom een paar suggesties om de ambities scherper en concreter te formuleren, zodat dit in een beleidsnota kan leiden tot meer handvaten ter controle cq. bijsturing door de jaren heen.

Deel 1:A. Aanleiding

Tweede alinea: *“Terwijl op wereldschaal wordt gewerkt om de opwarming van de aarde te beperken, moeten we in Mook en Middelaar leren omgaan met de gevolgen.”* Bedoeld wordt waarschijnlijk dat we in M&M zowel moeten werken aan het beperken van de opwarming én het leren omgaan met de gevolgen, maar dat is niet wat er staat.

Deel 2:A. Duurzame ambitie

De ambities voor energieneutraal, klimaatneutraal, klimaatadaptief en circulair zoals geformuleerd in dit hoofdstuk zijn mijns ziens uitstekend. Hooguit zou je kunnen proberen deze situatie eerder te bereiken dan 2050 om enige tegenslagen op te kunnen vangen.

De ambitie voor biodiversiteit daarentegen is leeg, nietszeggend. Er zal altijd een balans ontstaan, ook als dat een hele negatieve is. Bovendien is biodiversiteit een gevolg van invloeden uit de omgeving en daarmee ook van beleid. Het onderdeel biodiversiteit kan versterkt worden door bijvoorbeeld net als bij de andere onderwerpen te beginnen met een definitie, zie bijvoorbeeld Wikipedia:

“Biodiversiteit of biologische diversiteit is een graad van verscheidenheid aan levensvormen binnen een gegeven ecosysteem, bioom, geografisch gebied of de gehele planeet. Biodiversiteit omvat de verscheidenheid aan verschillende ecosystemen, de verscheidenheid aan verschillende soorten binnen een ecosysteem en de genetische variatie binnen een soort.[1] Een veelgebruikte maat voor biodiversiteit van een gebied is de soortenrijkdom van een bepaalde groep soorten (zoals planten, vogels, algen). De biodiversiteit van een ecosysteem wordt vaak gebruikt als een indicator voor de gezondheid ervan. Daarvoor wordt de aanwezige biodiversiteit vergeleken met historische gegevens of gegevens uit vergelijkbare gebieden. De grootste bedreiging wereldwijd voor biodiversiteit wordt gevormd door invasieve exoten, habitatverlies en overexploitatie.[2].”

Vervolgens moet er, om doelstellingen voor een beleid te kunnen vormen, een ambitie aan gekoppeld worden. Dat is minder eenvoudig onder woorden te brengen dan bij energie- of klimaatneutraal. Maar het is ook niet onmogelijk, een paar ambitievoorbeelden:

- Biodiversiteit is gebaat bij grote, aaneengesloten natuurgebieden, een zinvolle ambitie is habitatvergroting (meer oppervlakte natuur en meer aaneengesloten), daar kan een 0-situatie bij: het aantal ha natuur nu en het gewenste (en/of via landelijk beleid opgelegde ambitie) aantal ha.

- Biodiversiteit is gebaat bij onderling verbonden natuurgebieden. Een tweede zinvolle ambitie is het tegengaan van (verdere) versnippering dan wel het realiseren van nieuwe verbindingen.
- Biodiversiteit is gebaat bij inheemse plantensoorten, bij vervanging van groen en bij nieuw groen kan de ambitie opgenomen worden om inheemse plantensoorten kiezen, met altijd meerdere soorten (geen monoculturen) die een ecologische samenhang kunnen vormen en bij de bodem(gesteldheid) en het klimaat passen.
- Biodiversiteit is afhankelijk van de omgeving, het is daarom noodzakelijk om een ambitie op te nemen voor lucht-, water-, en bodemkwaliteit. Vervuiling is ook een vorm van habitatverlies. Voor lucht-, water- en bodemkwaliteit zijn voldoende indicatoren.
- Een soortenrijkdom gelijk aan 1950? (Ecologen om advies vragen?).

Deel 2:B. Uitgangspunten

Evalueren, herijken en vooruitkijken. Het evalueren is nog niet in de agenda opgenomen, terwijl het juist de evaluatie is die de agenda voor de daarna komende jaren zal bepalen. Het lijkt me zinvol om die evaluatie te doen aan de hand van kengetallen, zoals energieverbruik, luchtkwaliteit etc. (in plaats van “*even achteruit kijken om de situatie te schetsen*”, dat klinkt erg vrijblijvend). Deze opmerking impliceert tevens dat er zo veel mogelijk kengetallen voorhanden moeten zijn, voor alle 5 aspecten én dat die kengetallen elke twee jaar beschikbaar moeten zijn/komen.

Deel 2:C. Visie

Het onderdeel Visie vind ik niet makkelijk te lezen, het is moeilijk overzicht te krijgen, waarschijnlijk omdat er in dit hoofdstuk heel veel samengevoegd wordt en de subtitels steeds met vragen worden aangeduid. Er staan ontzettend veel goede dingen in dit hoofdstuk, maar voor mij is het verwarrend, vooral omdat niet alles een “visie” is.

Het kwijtraken van het overzicht begint al met de eerste zin, tot hier zijn in het document 5 thema's benoemd: “energieneutraal, klimaatneutraal, klimaatadaptief, circulair en biodiversiteit”. In deze eerste zin zijn *energieneutraal* en *klimaatneutraal* vervangen door *elektriciteit* en *warmte*. Klimaatneutraal wordt vanaf hier niet meer als aparte entiteit behandeld. Wel onder ‘opwek’, maar dat is slechts één aspect van klimaatneutraal.

Vervolgens komen per thema meerdere aspecten aan de orde, waaronder een algemene toelichting, landelijke doelstellingen (als tussendoelstellingen om de ambitie voor 2050 te realiseren), de huidige stand van zaken (de kentallen van nu), mogelijkheden en beperkingen al dan niet in de gemeente en voor sommige aspecten ook maatregelen. Lang niet alles wat hier opgeschreven is, is “visie”.

Mijn voorstel zou zijn om dit document een meer overzichtelijke structuur te geven, dat maakt het leesbaarder en de inhoudelijke aspecten beter te controleren en bij te sturen. Dit kan bijvoorbeeld door de algemene toelichting per onderwerp (het belang van het onderwerp voor duurzaam) in een apart hoofdstuk te plaatsen.

Als voor alles het landelijk beleid en landelijke (tussen)doelstellingen door de gemeente gevolgd wordt, dan is dat een uitgangspunt.

Het zou heel verhelderend zijn om per aspect de huidige kengetallen opnemen, zoals voor elektriciteit gedaan is, dat schetst een kader voor doelstellingen. De opgenomen kentallen zijn eerder een uitgangspunt dan een visie. Buiten dat: de cijfers zijn van 2021, en dit document van 2024, dus als het doel is om elke twee jaar te evalueren en bij te sturen, dan gaat dat met deze cijfers heel moeilijk worden.

Ook is het heel goed om per thema verschillende (algemene) mogelijkheden te beschrijven, maar dat overzicht zou bij de algemene toelichting per onderwerp kunnen.

De echte **visie** van de gemeente kan dan beperkt worden tot de mogelijkheden en beperkingen van deze gemeente, wat ermee gerealiseerd kan worden, het **beleid** wat daarvoor gevoerd moet worden en welke **middelen** daarvoor nodig zijn. Die middelen worden dan in het volgende hoofdstuk concreter uitgewerkt.

Een voorbeeld hoe zo'n indeling eruit kan zien (niet uitputtend), voor **Energie**:

Ambitie: 2050 energieneutraal.

Doelstellingen: 2030 moet 70% van opgewekte elektriciteit hernieuwbaar zijn
2030 moet 32% van de totale energieproductie hernieuwbaar zijn
2050 alle woningen aardgasvrij (is eigenlijk doelstelling voor klimaatneutraal, maar heeft doorwerking in energieneutraal)
2050 moet 113M kWh door (of namens) gemeente duurzaam opgewekt

On/mogelijkheden: Besparen. Niet bekend is hoeveel bespaard kan worden, verwachting is dat er in 2050 méér energie nodig is, waardoor problematiek groter wordt.

Zelf opwekken elektriciteit.

Collectieve warmtebronnen niet/nauwelijks mogelijk?

Samenwerken met omliggende gemeenten voor grootschalige opwek. (Als alle gemeenten dat opschrijven, dan wordt geen enkele gemeente Energieneutraal... Dus eigenlijk moet dat een laatste redmiddel zijn).

Visie/Beleid: Uitzoeken of er meer bespaard kan worden, meer inzicht in verbruik.

Woningen en bedrijfsgebouwen isoleren plus warmtepompen.

Bewoners en bedrijven helpen met besparen met energieloket.

Woningen en bedrijfsgebouwen voorzien van zonnepanelen.

Maximale opwek op daken is 20% van elektriciteitsbehoefte 2050

Grond gebruiken voor zonnepanelen vooralsnog niet wenselijk

Dus we moeten dringend op zoek naar meer mogelijkheden voor energie-opwek, binnen en buiten de gemeente, of toch (wederom) besparen.

Onderzoek of elke 'eenheid' gebruik kan beperken tot wat die 'eenheid' zelf kan opwekken. Die 'eenheid' kan een persoon zijn, of een gebouw, of een instelling.

Onderzoek naar energieopslag, batterijen, hoogthermische opslag.

Energie-opwek binnen gemeente moet lokaal voordeel opleveren,

Zowel energetisch als financieel, dus in eigen hand.

Middelen: En dan meer concrete maatregelen in een apart hoofdstuk.

Op blz 7 staat een aparte alinea dat de gemeente inwoners ondersteunt met verduurzaming, bijvoorbeeld bij een verbouwing. Niet uitgelegd wordt hoe die ondersteuning eruit ziet. Een maatregel zou kunnen zijn om coulant om te gaan met het vergroten van het bouwvolume door buitenisolatie.

De visie bij **klimaatadaptie** sluit af met: *We doen al veel, maar gaan het planmatiger oppakken*. Het eerste is denk ik waar, maar dat planmatiger aanpakken moet in een visie uitgewerkt kunnen worden. Wat zijn concrete (tussen) doelstellingen?

Bijvoorbeeld:

Meer groen: hoeveel meer groen en in wat voor vorm, hoge bomen? (ja graag)

Meer inheemse bomen en struiken in de natuur, met minder verzurend blad zoals zogenaamde inheemse en vroeger veel talrijker aanwezige rijkstrooiselsoorten, waardoor de zandbodem meer water vasthoudt en dus minder uitspoelt en dus minder giftig wordt.

Naaldhout deels vervangen door loofhout. Alle huidige naaldbomen zijn aangeplant en gaan bij bosjes dood door droogte en de letterzetter. Naaldbomen zijn vaak verzurend en dood opstaand hout vergroot het risico op onbeheersbare branden (zoals de brand in de Meinweg enkele jaren geleden).

De visie bij biodiversiteit:

Er staat: *Biodiversiteit zorgt voor schone lucht, fris water, een goede bodemkwaliteit.* Volgens mij is het andersom: een hoge mate van biodiversiteit is alleen mogelijk met een schone lucht en een goede water- en bodemkwaliteit. De kwaliteit van die drie wordt vooral (negatief) beïnvloed door de mens. Dus als een hoge mate van biodiversiteit de ambitie is, moet in de visie opgenomen worden wat de doelstellingen zijn voor de lucht- water en bodemkwaliteit. Ook is het goed om te benoemen wat in deze de beïnvloedbaarheid is door de gemeente, haar inwoners en de bedrijven, en waar we als gemeente afhankelijk zijn van (de veel grotere) omgeving. Met name het water en de lucht zijn voortdurend in beweging en houden zich niet aan gemeentegrenzen (vervuiling van de Maas, bemesting en gif landbouwgronden, verkeer om enkele te noemen). Dat impliceert dat samenwerking en overleg met omliggende gemeenten en provincie nodig is op het gebied van water- en luchtkwaliteit. Maar de gemeente kan zich ook zelf ten doel stellen om binnen de gemeentegrenzen geen verdere vervuiling toe te staan cq te veroorzaken.

De visie ten aanzien van biodiversiteit is erg gericht op de bebouwde omgeving, maar de grootschalige biodiversiteit is vooral afhankelijk van grote aaneengesloten natuurgebieden met weinig menselijke invloed. Dus de visie zou moeten bestaan uit:

- vergroten areaal natuur
- versterken verbindingen tussen natuurgebieden, verdere versnippering en doorsnijdingen tegengaan of misschien zelfs terugdringen.
- voor zowel groot- als kleinschalig groen: zaaien, aanplanten of anderszins bevorderen van inheemse soorten, passend bij bodem en klimaat, geen monocultuur (ook niet voor plantsoenen en andere kleine groenstroken in de bebouwde omgeving)
- misschien niet in de directe invloedssfeer maar wellicht toch sturen op natuurinclusieve landbouw, met daarin groencorridors die natuurgebieden verbinden.

Voor zowel klimaatadaptatie als biodiversiteit zou het zeer nuttig kunnen zijn om een doelstelling te hebben voor het maximaal percentage te bebouwen oppervlak, het oppervlak (natuurinclusieve) landbouw en het oppervlak natuur, alsmede een verdeling ervan over de gemeente, zodat gericht gestuurd kan worden op aspecten die voor biodiversiteit als klimaatadaptatie van belang zijn. Als er in de gemeente zowel nieuwe natuur ontwikkeld als nieuwe woningen gebouwd moeten en we willen ook natuurinclusieve landbouw, dan past dat alleen als er planologisch een verdeling gemaakt is. Energetisch en qua collectieve mogelijkheden is het gunstig om woningbouw zo compact mogelijk te houden en te maken.

Deel 3. De uitwerking

De uitwerking, de opsomming van projecten en maatregelen is op zich hartstikke goed, er zijn veel initiatieven, hulde. Misschien blijkt dat sommige initiatieven niet de goede waren, of niet tot het juiste resultaat leiden, dat geeft niets. Een groot nadeel van "duurzaam" willen zijn is dat het praktisch niet goed genoeg kan. Er is altijd wel iemand die vindt dat het duurzamer moet of kan. Het is vooral goed om deze elke twee jaar te evalueren op doelmatigheid, resultaat, nieuwe mogelijkheden etc. Daarom heb ik niet zoveel aan te merken op dit hoofdstuk, op drie punten na:

- Er staan een aantal aspecten in dit hoofdstuk die eerder visie zijn dan uitwerking, zoals bijvoorbeeld het streven om in 2030 alle geschikte daken voorzien te hebben van zonnepanelen. In dit hoofdstuk horen dan de gezamenlijke inkoopacties en regelgeving thuis.
- Onder Elektriciteit nieuwbouw staat: *Bestaande woningen aanpassen en verduurzamen is een enorme klus. Het is efficiënter om bij nieuwbouw duurzame en energie-neutrale woningen te bouwen.* Onder Klimaatadaptatie staat: *Hierbij moet wel worden gezegd dat er binnen de gemeente maar beperkte ruimte bestaat voor nieuwbouwprojecten. Daarom is dus ook de keuze gemaakt om de plannen met name te richten op de bestaande bouw.* Dit is haast een soort kringverwijzing... Voor zowel nieuwbouw als bestaande bouw moeten maatregelen komen voor energieneutraal, klimaatneutraal, klimaatadaptatie, circulair en biodiversiteit.
- Paris proof wordt nergens genoemd, maar biedt voor de bebouwde omgeving wellicht goede doelstellingen, oplossingen en maatregelen om bij aan te sluiten.

Tot slot

Sterkte met het doornemen van alle zienswijzen. Ik hoop dat er veel informatie binnenkomt waar jullie wat mee kunnen. Ik hoop bovenal dat het jullie lukt om alle goede intenties, visie, beleid, maatregelen en initiatieven meer gestructureerd op papier te krijgen. 2050 is nog ver weg, tegelijkertijd is de uitdaging voor alle vijf aspecten enorm. Hoe concreter en gestructureerder de zienswijze, hoe eenvoudiger het is om deze elke 2 jaar te evalueren en waar nodig bij te sturen. Dat is de moeite waard.

#8

Van: [REDACTED]
Verzonden: dinsdag 16 april 2024 14:51
Aan: [REDACTED]
Gemeente Mook en Middelaar <gemeente@mookenmiddelaar.nl>
CC: [REDACTED]

Onderwerp: duurzaamheidsbeleid

Molenhoek, 16 april 2024.

Geacht College B&W gemeente Mook en Middelaar,
Geachte Raadsleden,

[REDACTED] *staat positief ten aanzien van het door de gemeente geformuleerde concept duurzaamheidsbeleid. De complimenten hiervoor.*

Hieronder geven wij onze visie op het concept en voegen enkele opmerkingen, aanvullingen en

aanbevelingen toe.

Hopelijk wilt u deze meenemen in uw definitieve versie.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

Ambitieuus biodiversiteitsbeleid

We begrijpen dat Mook en Middelaar, als kleine gemeente, kiest om niet ambitieuzer te zijn dan de wettelijke kaders en landelijk/provinciaal beleid. Echter, vanwege de relatief hoge biodiversiteit in de gemeente zou deze een grotere verantwoordelijkheid, dan afgedwongen door rijk of provincie, moeten nemen wat betreft behoud en herstel biodiversiteit. Dit geeft de gemeente de kans zich te profileren op wat nu nog haar kracht is: het prachtige cultuur landschap en de natuur. Zonder serieuze ambitie staan dit landschap en de natuur continu onder druk.

Concrete plannen en snel handelen

De opgave die uit het duurzaamheidsbeleid volgt is fors.

adviseert dan ook om zo snel mogelijk handen en voeten te geven aan het beleid.

Welke concrete doelen worden gesteld en welke concrete maatregelen gaat de gemeente wanneer uitvoeren?

Daarbij is tijd van belang en we geven de gemeente mee om zo snel als mogelijk tot uitvoering te komen

waarbij het laaghangend fruit al dit jaar geëffectueerd kan worden.

Samenwerking met

biedt aan om de gemeente zowel adviserend als uitvoerend hierin te ondersteunen.

Onze activiteiten hebben nu al een milieu impact zoals het zwerfafval inzamelen.

Samen met de gemeente kunnen we onderzoeken welke andere concrete activiteiten bijdragen aan een

gezonder milieu binnen de gemeente. Wij kunnen hierbij snel onze achterban en vrijwilligers inschakelen.

Participatie van burgers

Sowieso zijn we groot voorstander van een actief participatiebeleid binnen de gemeente.

Het is onze mening dat de gemeente moeilijk kan komen tot een succesvolle uitvoering van het

beleid als niet lokale organisaties en burgerinitiatieven in stelling worden gezet.

En actief participatiebeleid vergt een serieuze inzet vanuit de gemeente.

Onze ervaring met het activeren van bewoners willen we graag hiervoor inzetten.

Hieronder volgen nog enkele opmerkingen op het concept duurzaamheidsbeleid en de voorgestelde maatregelen:

Energietransitie

- Zonnecellen op daken stimuleren en subsidiëren. Idem buurtbatterijen.
- Werk maken van een soortenmanagementplan te maken zodat iedereen verder kan met isoleren.
- Spaarzaam omgaan met openbare verlichting en ledverlichting op zonnecellen (in een golfengte die zo min mogelijk de natuur verstoort).
- Sterk inzetten op energiebesparing bij bedrijven, overheid en particulieren
- Samenwerking met Stroom van Hier kan wellicht opleveren dat er snel gestart kan worden met stroomopwekking op bedrijfspanden en parkeerplaatsen.

Klimaatadaptatie

- Als er niets aan gedaan wordt aan waterbeheer worden bos en heide op de Mookerschans en de St Jansberg bedreigd vanwege te kort aan water
- De Landelijke Maatlat Groene Klimaatadaptatie Gebouwde Omgeving opnemen in de Omgevingsvisie

Biodiversiteit

- De huidige ambitie op biodiversiteit, beschreven in het duurzaamheidsbeleidsplan is uiterst vaag.

■■■■ roept de gemeente op om de ambitie op biodiversiteit te concretiseren zowel binnen de kernen als in het buitengebied.

Zoals eerder gezegd roept Animo de gemeente op om ambitieuzer te zijn dan alleen in te zetten op behoud van wat er is.

-Als het gaat om behoud van biodiversiteit liggen er al een paar stevige opdrachten.

Zo herbergt het buitengebied enkele bedreigde diersoorten (zoals patrijs en das) die zonder actieve steun dreigen te verdwijnen.

■■■■ roept de gemeente op om een serieuze inventarisatie te maken van de huidige biodiversiteit in de verschillende leefgebieden om zo haar ambitie voor het behoud daarvan te kunnen vormgeven.

-De gemeente stelt in het duurzaamheidsbeleid dat zij de buitengebieden graag meer biodivers wil maken

(dit in tegenspraak met haar gestelde ambitie). Er ontbreken vooralsnog concrete maatregelen hiertoe.

■■■■ roept de gemeente op om, in samenwerking met ecologen en natuurverenigingen, met een ambitieus plan te komen

waarin concrete maatregelen zijn opgenomen. Zo kan de gemeente eisen stellen aan de gronden die ze zelf verpachten aan boeren.

Tevens zijn er boeren binnen de gemeente zonder opvolging en ligt daar een kans om op termijn actief de vestiging van boeren

te stimuleren die natuur-inclusief boeren. (bv ism Land van Ons of Heerenboeren).

-De Spoorzone, waar ■■■■ al ca 15jr actief beheer uitvoert voor behoud cq uitbreiding van de biodiversiteit, is inmiddels een zeer biodivers gebied.

Al jaren ligt het bij de politieke partijen in de bedoeling hier natuurbestemming ipv bestemming bedrijfterrein aan te geven.

■■■■ roept de gemeente op dit voornemen ook daadwerkelijk waar te maken.

-Biodiversiteit op en rondom de Bisselt opnieuw onder de aandacht. Wij zien een sterke achteruitgang, ondanks vastleggen regels EHS.

-Stimulering van aanleg struweel-heggen (vrij groeiend, snoei eens per zes jaar) i.p.v. knip en scheer-heggen (snoei per 1-2 jaar)

ter bevordering van de biodiversiteit.

-Geen toerisme uitbreiden ook niet als dit duurzaam gebeurt. Het wordt te druk in de natuur op veel plekken.

-Subsidie op plan tegel eruit in de tuinen.

-Het rijk en de provincie willen meer bomen, dus het bomenregister zal uitgebreid moeten kunnen worden, want anders zijn de nieuwe bomen nooit beschermd.

-Bakenbomen: Aansluiten bij het plan in het land van Cuijk. Zorgen dat de bakenbomen die binnenkort omvallen i.v.m. natuurlijke oever nu al vervangen worden, meer het land in.

-Inzetten op natuur-inclusieve landbouw, bv door voorwaarden te stellen aan pachtcontracten of positief vestigingsklimaat voor boeren

die natuur-inclusief willen boeren om zo biodiversiteit te vergroten.

-Vergroenen parkeerplaatsen en bedrijfsterreinen: we stellen voor dat wordt vastgelegd om parkeerplaatsen en bedrijfsterreinen minimaal voor 30% groen in te richten.

-Wij stellen voor om de groennorm 3-30-300 vanaf nu continu mee te nemen bij beslissingen en vergunningen die de bestaande bebouwde omgeving

betreffen en ook bij bouwplannen voor minder dan 10 woningen.

-Landelijk is het beleid om 30 miljoen extra bomen te planten ten behoeve van klimaatadaptatie en biodiversiteit.

De Provincie Limburg wil hiervan 1 miljoen bomen voor haar rekening nemen in samenwerking met gemeenten en natuurorganisaties.

Wij stellen voor dat ook onze gemeente het planten van extra bomen in haar Duurzaamheidsbeleid opneemt.

-Wat betreft het vergroenen van de particuliere tuinen kan al veel eerder gestart worden. Samenwerking met bestaande burgerinitiatieven tot open tuinen,

adoptie openbaar groen, plantenruilbeurs, etc. kunnen nu al plaatsvinden en heeft direct resultaat.

Circulariteit

-Wij stellen voor om bij nieuwbouwprojecten uitsluitend circulair bouwen toe te staan.

Over 50 jaar is er weer een overschot aan woningen i.v.m. krimp van de bevolking en kunnen deze woningen weer duurzaam worden afgebroken en gerecycled.

#9

Zienswijze op

Samen sterk voor duurzaamMM - Route naar een duurzaam Mook en Middelaar

Thema Biodiversiteit

14 april 2024

Beste lezer,

Het is verheugend dat biodiversiteit een prominente plek heeft gekregen in het ontwerp Duurzaamheidsbeleid van de gemeente Mook en Middelaar met de titel 'Samen sterk voor duurzaamMM'. Wethouder Holger Rodoe geeft daarin een route aan hoe de gemeente richting het jaar 2050 het beste kan verduurzamen. De [REDACTED] is een groep inwoners die zich gevormd heeft vanuit een sterke, gedeelde liefde en zorg voor de natuur in onze gemeente. Wij geven graag onze visie op de ecologische principes die ten grondslag zouden moeten liggen aan beleid dat de biodiversiteit in onze mooie gemeente beschermt en versterkt. Onze reactie is vrij algemeen met hier en daar een voorbeeld, maar we zijn graag bereid mee te werken aan het formuleren van (uitgangspunten van) beleid voor elke plek in de gemeente waar natuur aanwezig is – en dat is bijna overal.

Hoe bijzonder en hoe geliefd de natuur in onze mooie gemeente is, blijkt op veel manieren. Onze eigen bevolking bepleit in de Terugkoppeling Participatie om goed voor de natuur te zorgen en geen ontwikkelingen toe te staan of te bevorderen die ten koste van de natuur gaan. Maar ook buiten de gemeente wordt dit prachtige gebied met zijn rijke natuur- en cultuurhistorie geroemd. Eén voorbeeld: Afgelopen jaar is de Sint-Jansberg, met naastgelegen Koningsven-De Diepen en Mookerheide uitgeroepen tot vijfde icoonlandschap van Nederland. Dit is onderdeel van het bos- en heidegebied tussen Nijmegen, Kleef en Mook, tegenwoordig weer vaak aangeduid met de oude naam Ketelwald. Het gebied is altijd al natuur geweest en kent ondanks eeuwen van overexploitatie veel plaatsen van bijzondere waarde, naast de Natura2000 gebieden.

In Mook en Middelaar leven we met een grote rijkdom aan natuur: het bos reikt vrijwel tot aan de uiterwaarden en de rivier de Maas. Daardoor zijn onze kernen omringd door natuur, en hoewel de kernen best al wel groen zijn, kunnen ze met natuurinclusief beleid nog veel groener worden. De focusgroep biodiversiteit wil hand- en spandiensten verlenen om zo'n beleid te ontwikkelen omdat we denken dat dat de inwoners heel blij maakt.

De duurzame zorg voor dit bijzondere landschap ligt mede in de handen van onze gemeente. Echter, de kwaliteit van dit gebied staat ernstig onder druk. Zo blijkt onder andere uit de recente Natuurdoelanalyse die de provincie Limburg in het kader van het Nationale Programma Landelijk Gebied in 2023 heeft laten opstellen op verzoek van de Ecologische Autoriteit (1). De factoren die hierbij een rol spelen zijn vaak overal in Nederland aanwezig, maar in of vlakbij onze gemeente gaat het onder andere om versterkte verdroging door wateronttrekking, vervuiling door inspoeling en inwaai van landbouwmeststoffen en gewasbeschermingsmiddelen, verstoring door recreatie, verdringing van natuurlijke soorten door invasieve exoten, versnippering door infrastructuur en het plaatsen van windmolenpark (aan de Duitse zijde). Ieder van deze factoren leveren gevaren op voor de biodiversiteit en dus voor de inwoners. Zo leidt versterkte verdroging tot grotere kans op natuurbranden en verlies aan vochtige delen van de natuur, wat rechtstreeks de biodiversiteit verlaagt. Dit is maar één voorbeeld, en graag willen we een overzicht met een kaart maken van de gemeente waarin deze factoren en hun gevolgen tot op detailniveau zijn uitgewerkt. Daarmee kan het biodiversiteitsbeleid gestuurd worden.

Hoe kan de gemeente Mook en Middelaar het beste zorgen voor haar natuur en landschap, dat naast haar hoge waarden aan natuur ook een sterke trekpleister blijkt te zijn voor recreatie?

We zouden graag drie principes gehanteerd willen zien die gebaseerd zijn op een gedegen kennis van de ecologie en de relatie tussen natuur en mens: *basiskwaliteit natuur, ruimte voor natuurlijke ontwikkeling en samenhang tussen natuur.*

In het ontwerp duurzaamheidsbeleid Samen sterk voor duurzaamMM wordt terecht een verband gelegd tussen biodiversiteit en de milieuparameters water, lucht en bodems. Echter, er staat dat biodiversiteit zorgt voor schoon water, schone lucht en gezonde bodems. Dus een hoge biodiversiteit zou een verbetering van de omgevingskwaliteit bewerkstelligen. Maar in onze ecologische optiek is het juist andersom: Een hoge biodiversiteit is het gevolg van beleid dat is gericht op het verbeteren van de omgevingskwaliteit. Het *eerste ecologisch principe* voor biodiversiteitsbeleid is dus in onze ogen: zorg voor een *schone leefomgeving*. Hier wordt tegenwoordig vaak de uitdrukking basiskwaliteit natuur (2) voor gebruikt waarmee wordt bedoeld op de set van condities (abiotisch, inrichting en beheer) die algemene soorten nodig hebben. Basiskwaliteit natuur heeft met name betrekking op het landelijk en stedelijk gebied, maar als in deze gebieden de kwaliteit van de leefomgeving op orde is, profiteert alle natuur daarvan mee. Dat daarmee niet alleen de biodiversiteit maar ook op allerlei manieren de gezondheid van mensen bevorderd wordt spreekt wellicht voor zich. Maar we willen dit eventueel graag desgewenst in detail toelichten.

Een *tweede ecologisch principe* hangt aan het eerste vast: als de omgeving schoon is grijpt de natuur zijn kans. Gun die *natuurlijke ontwikkeling* vervolgens ook de ruimte, laat bermen, tuinen, plantsoenen, bossen en uiterwaarden zich als het even kan op een zo natuurlijk mogelijke wijze ontwikkelen. Weeg daarbij economische en ecologische perspectieven steeds opnieuw af, want de nadruk op economische belangen heeft te lang onze omgeving bepaald ten koste van de natuur en biodiversiteit. Ecologische belangen zijn verbonden met economische belangen. Er zijn meestal flinke kosten verbonden aan het tegengaan van plagen, vervuiling en het behandelen van gezondheidsproblemen, kosten die met een schone omgeving omlaaggaan. Dit principe betekent onder andere ook, dat zoals overal in Nederland we in Mook en Middelaar opnieuw moeten leren omgaan met wilde dieren zoals bever, wolf, mogelijk de wilde kat en nog meer soorten. Dat is niet makkelijk en vereist kennis van de leefwijze van dieren en begrip voor de zorgen van mensen. Binnen de bossen betekent dit principe van respect voor de natuurlijke ontwikkeling dat de ecologisch meest waardevolle locaties met elkaar verbonden worden, en een speciaal beheer kennen en een hoge status van bescherming hebben.

Een *derde ecologisch principe* dat we graag naar voren brengen is het principe van *ruimtelijke samenhang*. Boven hebben we al aangegeven hoe onze kernen ingebed liggen in een rijk landschap. Ecologisch en geologisch ligt onze gemeente in het Maasdal en in een glaciaal landschap met stuwwallen. Dat landschap strekt zich uit van Nijmegen tot in Gennep en zet zich voort via de Maasduinen tot aan Venlo. Beleidsmatig is de gemeente aan de zuidkant deel van de regio Maasduinen. Aan de noordkant maken we deel uit van de Groene Metropoolregio Arnhem Nijmegen die recent in het Regioarrangement een krachtige visie heeft neergezet over hoe landschap, natuur en economie in harmonie verder te ontwikkelen. Aan de oostkant komt vanuit Duitsland de vraag of we een grensoverschrijdend Nationaal Park kunnen maken van het hele Ketelwald; Natuurmonumenten, eigenaar van een groot oppervlakte natuur in onze gemeente, verwelkomt dit idee. Aan de westkant is er onze Maas, die we in samenwerking met alle overheden erlangs "drinkbaar" willen maken: een hoog ideaal waar we nog lang aan moeten werken. En gelukkig is er een prima samenwerking met de overkant van de Maas bij het herstel van het Maasheggenlandschap, dat in Brabant sinds de zomer 2018 een *UNESCO Man and Biosphere* monument is. Ook aan onze kant van de Maas wordt het prachtig.

In het concept duurzaamheidsvisie missen we deze belangrijke kaders. Voor het behoud van de kwaliteit van natuur en landschap zou het gemeente- en grensoverschrijdend overleg moeten worden versterkt. We zouden als focusgroep biodiversiteit vanuit onze deskundigheid daar graag bij betrokken willen worden. We denken dat het belangrijk is voor de gemeenschap van Mook en Middelaar om vanuit een sterke eigen visie op biodiversiteitsbeleid het gesprek met de omgeving aan te gaan. Ook een kleine gemeente als de onze kan in het overleg perspectieven, ideeën en uitwerkingen naar voren brengen die ertoe doen. Voor de uitwerking denken we bijvoorbeeld aan het organiseren van een (niet-verplichtend) partneroverleg tussen diverse partijen met grondposities in de gemeente, zoals natuurorganisaties, particulieren, boerenondernemers. Dit om naar elkaar te luisteren en mogelijkheden te bespreken voor een optimaal ruimtelijk beleid, in navolging van het succes van een dergelijk overleg in de gemeente Berg en Dal. Elkaars standpunten kennen en elkaars zorgen delen is een goede basis voor samenwerking. Daarbij moet overigens de stem van de burger die geen grond bezit, maar wel de natuur nodig heeft meegenomen worden.

Het is van belang in dit type overleggen dat we als gemeente kunnen wijzen op een eigen coherent beleid dat is gebaseerd op sterke principes. Het doel van dit beleid is het verhogen van de kwaliteit van de leefgebieden van alle soorten (planten, dieren, schimmels en micro-organismen) en landschappen waarvoor de provincie zorg draagt. Daarnaast ligt er vanuit Europa voor ons land de opdracht om voor 2027 landelijk 80.000 ha nieuwe natuur aan te leggen. Dat komt voor de gemeente Mook en Middelaar neer op 45 ha nieuwe natuur. De provincie Limburg adviseert deze ruimte te zoeken in het versterken van de groenblauwe dooradering van het landschap en daarmee het versterken van de verbindingen tussen natuurgebieden en van de biodiversiteit als gevolg daarvan. Dat biedt unieke kansen voor onze natuur in Mook en Middelaar.

Zoals aangegeven blijkt uit de participatie dat inwoners van Mook en Middelaar sterk betrokken zijn met de natuur. De betrokkenheid zorgt voor draagvlak voor bescherming en verbetering van de natuur. We denken als focusgroep dat die betrokkenheid onderhouden moet worden, ook vanuit de overheid en onderwijs door voorlichting over en de aandacht voor de biodiversiteit. Te denken valt daarbij om in overleg met Natuurmonumenten nog meer dan nu al vaak het geval is uit te leggen wat de principes zijn voor het gekozen beheer en welke overwegingen bij bepaalde maatregelen een rol spelen. Zo kan het kappen van bomen van een invasieve soort uitleg behoeven, maar ook het bevorderen van boomsoorten die wellicht beter tegen het wijzigende klimaat bestand zijn.

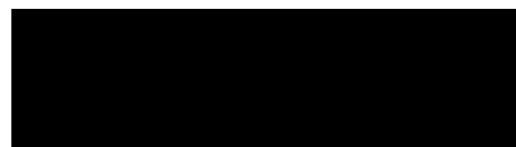
Wat zouden effectieve instrumenten kunnen zijn voor de gemeente Mook en Middelaar voor het versterken van de *basiskwaliteit natuur*, *de ruimte voor natuurlijke ontwikkeling* en *de samenhang tussen natuurgebieden* en daarmee het verbeteren van biodiversiteit in onze gemeente? Er zijn hele directe maatregelen zoals bijvoorbeeld voorwaarden stellen aan vergunningverlening en/of (pacht)contracten.

Maar daarnaast kan de al bestaande aandacht voor duurzaamheid en biodiversiteit in bijvoorbeeld bestemmingsplannen concreter gemaakt worden. Een klein voorbeeld daarvan is: In de gemeenteraad is vaker het idee geopperd om versterking van tuinen tegen te gaan door regels op te stellen voor het percentage betegeling. Graag werken we mee aan het uitwerken van beleid dat overal in de gemeente - ook binnen de kernen - de natuurlijke rijkdom vergroot.

Een andere weg is het updaten van beleid en beheer dat nog steeds van toepassing is: Zo is het Landschapsonwikkelingsplan uit 2009 nog steeds grotendeels actueel. Het is deugdelijk en concreet, en verdient het te worden geactualiseerd en opgenomen in de nieuwe plannen. Het kan gebruikt worden bij het maken van een nulmeting (stand van zaken nu), voor monitoring en voor evaluatie van gedane inspanningen en behaalde resultaten. Voor het landelijke gebied is er een lijst beschikbaar van soorten uit diverse flora- en fauna groepen waarmee het succes van beleid gericht op het verbeteren van basiskwaliteit natuur gevolgd kan worden: Meten is weten, monitoring verschaft de gegevens en geeft ons de kans de vinger aan de pols te houden.

Samengevat, de gemeente Mook en Middelaar heeft in haar ontwerp duurzaamheidsbeleid met haar keuze voor het versterken van de biodiversiteit een ambitieus voornemen geformuleerd. We missen nu nog een fundering in ecologische principes. Voor de uitwerking naar de Omgevingsvisie en de formulering van concreet beleid hebben we in dit advies een aantal ideeën geopperd. Ons unieke landschap verdient een eigen ambitieus en goed uitgewerkt biodiversiteitsbeleid. Alleen met regionale samenwerking kan zo'n beleid echt effectief zijn. De focusgroep biodiversiteit kan en wil de gemeente ondersteunen bij het vormgeven van zo'n biodiversiteitsbeleid.

Namens de

(1) Zie <https://www.limburg.nl/publish/pages/7720/natuurdoelanalyses.pdf>. Voor Nationaal Programma Landelijk Gebied zie <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/12/15/ontwerp-nplg>

(2) Zie <https://www.samenvoerbiodiversiteit.nl/updates/kennisdocument-basiskwaliteit-natuur/1349>; en <https://www.zoogdiervereniging.nl/kennisbank/publicaties/2022/meetsoorten-voor-basiskwaliteit-natuur>

(3) Zie www.gennep.nl/sites/default/files/2022-02/090403-LOP%20deelB-web.pdf
www.gennep.nl/sites/default/files/2022-02/090403-LOP%20deelA-web.pdf

#10

Van: [REDACTED]

Verzonden: dinsdag 16 april 2024 21:32

Aan: Duurzaam MookEnMiddelaar <duurzaam@mookenmiddelaar.nl>

CC: [REDACTED]

Onderwerp: RE: Infoavond en zienswijzeperiode nieuw duurzaamheidsbeleid / feedback
[REDACTED]

Beste mensen,

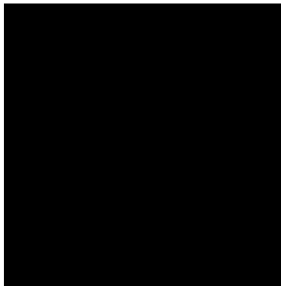
Bedankt voor het uitgebreide ontwerp-duurzaamheidsbeleid.

Onze feedback hebben we besproken met [REDACTED] en is vrijwel helemaal verwerkt in de feedback van [REDACTED]

Daarnaast nog twee losse punten:

- Op pagina 5, wordt in de paragraaf Opwek in de laatste alinea genoemd: "De mogelijke opwek van 73 TJ uit trede 1 is nog geen 20% van de totale elektriciteitsbehoefte in 2050. Om toch te kunnen streven naar een energie- en klimaatneutrale gemeente in 2050, zijn we dus ook afhankelijk van andere vormen van duurzame opwek". Die andere vormen moeten dus verreweg het grootste deel leveren. Daarom zou daarover veel meer over moeten worden toegelicht in het Duurzaamheidsbeleid: welke vormen zijn dit, hoeveelheid energie per vorm, betaalbaarheid, realiseerbaarheid enz. Kan dit worden toegevoegd?
- Op pagina 23 wordt gesproken over zonnepanelen boven parkeerplaatsen. Hier is een kans om het parkeerterrein van station Molenhoek van zonnepanelen te voorzien. Kan dit parkeerterrein expliciet genoemd worden? Kunnen hier ook andere parkeerterrein expliciet genoemd worden?

Bij voorbaat dank voor jullie reactie.

#11

Van: [REDACTED]

Verzonden: dinsdag 16 april 2024 22:39

Aan: Duurzaam MookEnMiddelaar <duurzaam@mookenmiddelaar.nl>

Onderwerp: zienswijze concept duurzaamheidsbeleid

Beste heer/mevrouw,

Met plezier hebben we het concept duurzaamheidsbeleid van de gemeente Mook en Middelaar doorgenomen. Prettig dat het beleid als kapstok alle aspecten van duurzaamheid uitlegt en behandelt. Echter, we zien ook meerdere tekortkomingen in het beleid, vooral rond het concreet en meetbaar maken ervan, en dienen daarom deze zienswijze in.

Elektriciteit

- Voor elektriciteit ontbreken concrete getallen om beleid meetbaar te maken. Dit geldt voor zowel verbruik als opwek. Benoem per maatregel hoeveel besparing deze dient te realiseren. Benoem per opwek de verwachte capaciteit. Dit helpt de effectiviteit van maatregelen inzichtelijk maken. En maakt de lokale balans van verbruik en opwek inzichtelijk. Benoem per Getallen hoeveel energie wil je gaan besparen met elke maatregelen. Hoeveel opwekken en waarmee. Wat betekent dat.
- Er wordt voor 2050 een gebrek aan duurzaam opgewekte elektriciteit voorzien. Er staat niet benoemd hoe, met welke duurzame opwek, dit voorziene gat tussen verbruik en opwek gedicht wordt. Vul dat in met concrete plannen en cijfers van opwek voor een sluitend beleid dat inzichtelijk en meetbaar blijft.

Gemeente

- Welk duurzaam mobiliteitsbeleid gaat de gemeente voeren? Een uitgelezen kans voor de gemeente om het goede voorbeeld te geven.
- Goed dat maaibeeld natuurvriendelijker wordt. Maar hoe en met welke eisen? Voorstel 1: borg expertise van medewerkers door cursus Kleurkeur van Vlinderstichting. Dat omvat ook balans houden tussen biodiversiteit en verkeersveiligheid. Voorstel 2: als je bermen inzaait, zorg dat je geschikte bloemenmengsels gebruikt t.b.v. biodiversiteit (geen 'carnavalsmengsels').

Openbare ruimte

- In het beleid ontbreekt de concrete uitwerking: hoe krijgen klimaatadaptatie en schoner duurzamer verkeer een plek in inrichting en plannen? Dat kan via concrete normen voor inrichting zoals eenrichtingsverkeer, bredere fietspaden, obstakels en groen, bomen, betere trottoirs. Maar dit alles ontbreekt en daarmee is beleid onvoldoende concreet en meetbaar.
- Het beleid zou meer moeten sturen op borgen van voldoende openbaar groen en ontmoet- en speelplekken. Dus naast meekoppelkans bij herinrichting van wegen. Dus meer openbaar groen en niet nog meer asfalt en parkeerplaatsen zoals bij supermarkten.

Kansen in kringlopen

- Er ontbreken in het beleid aanknopingspunten voor lokale (duurzame) productie van grondstoffen (hout, biobased isolatie, voedsel). Dat zou perspectief bieden voor lokale ketens tussen burgers, boeren en bouwers.

Met vriendelijke groeten,

[Redacted signature]

[Redacted contact information]

#12

Geachte [REDACTED],

Hierbij stuur ik op de valreep enkele gedachten over het thema biodiversiteit dat veelvuldig in uw Duurzaamheidsbeleid wordt genoemd.

Dat is op zichzelf heel positief want biodiversiteit is van levensbelang voor zowel gezondheid als voor welbevinden van de mens. Bedenk hoe het is om in een landschap te lopen en geen vogels meer te horen of te zien. In sommige van Nederland, bijvoorbeeld in Friesland, is dat al het geval, en krijgt men 'landschapspijn'. Op de uitgestrekte raaigrasvelden is geen weidevogel meer te vinden.

Wat ik in uw beleid mis is een goede onderbouwing wat u met biodiversiteit bedoelt. De term wordt ook niet gedefinieerd in de begrippenlijst. Evenmin wordt helder beschreven wat het beleid voor onze gemeente betekent.

Biodiversiteit is een containerbegrip geworden en vaak ontbreekt de kennis om te begrijpen wat er in essentie mee wordt bedoeld.

Als je door een tuincentrum loopt kun je denken dat er sprake is van een enorme biodiversiteit met al die verschillende planten, bloemen opgeleukt met veel spullen uit China. Niets is minder waar. Een fotografe zag op haar foto's dat insecten die op dit soort bloemen afkwamen al snel doodgingen. De bloemen en planten zitten vol pesticiden. Een bevriende bioloog noemt het 'gekweekte rommel'. Er is weinig natuurlijks te vinden in de bij veel mensen populaire tuincentra of Tv-programma's waarin tuinen gerestyled worden.

Er is is een enorm gebrek aan kennis over de natuur en over biodiversiteit omdat het onvoldoende onder de aandacht wordt gebracht, er is sprake van 'eco-ongelettertheid'.

Nederland loopt wereldwijd - helaas - voorop in het verlies van biodiversiteit. Inzicht in effectieve maatregelen is van belang: een hogere biodiversiteit maakt ecosystemen stabiel en kan de gevolgen van klimaatverandering beter opvangen.

Plant- en dierpopulaties worden kleiner en raken versnipperd, met een grotere kans op uitsterven tot gevolg. Uit onderzoek over de hele wereld blijkt: hoe groter een natuurgebied, hoe meer soorten overleven. Daarnaast blijkt dat natuurbescherming helpt, met name in gebieden vanaf 50 hectare en groter. Vooral bedreigde soorten hebben baat bij bescherming. Bovendien is het van belang om fragmenten met elkaar te verbinden, zodat planten en dieren zich tussen verschillende natuurgebieden kunnen verspreiden.

In Nederland speelt ook vervuiling een grote rol bij de afname van biodiversiteit. De intensivering van de landbouw, sinds de Tweede Wereldoorlog, leidde enerzijds tot verlies en versnippering van natuur en anderzijds tot vervuiling van resterende natuurgebieden door verrijking met stikstof, fosfaat en pesticiden. Uit onderzoek blijkt dat met name stikstof zorgt voor de achteruitgang in natuurlijke biodiversiteit. Hoe meer stikstof wordt toegevoegd aan een natuurlijk ecosysteem, hoe minder plantensoorten daarin kunnen overleven en daarmee insecten, schimmels, vogels en zoogdieren. Bovendien accumuleert dit, waardoor met de tijd steeds meer soorten verdwijnen. Op dit moment is het zelfs zo, dat de belangrijkste factor die verklaart hoe goed een plantensoort in ons land kan overleven, is hoe goed hij omgaat met de grote hoeveelheid stikstof. Brandnetel en bramen zijn voorbeelden van planten die het goed doet bij veel stikstof evenals de invasieve Japanse Duizendknoop.

Indien biodiversiteit wordt omarmd als een belangrijke kwaliteit van het mooie Mook en Middelaar zoals u aangeeft in uw beleid moeten veel meer maatregelen worden genomen worden om de biodiversiteit te herstellen en de terugloop tegen te gaan.

De vraag veel eerlijkheid en moed, om landbouw, burgers en bedrijven mee te krijgen.

Het begint met politieke wil, moed en daadkracht, er voor durven te gaan staan. Geen loze woorden, niet de kool én de geit willen sparen. En vervolgens vereist het een goede onderbouwing waar biodiversiteit werkelijk en wetenschappelijk over gaat, monitoring, in kaart brengen van wat er nog is, van wat al is verdwenen en wat het streefbeeld is. Wat willen we terug, wat willen we behouden, wat is nog mogelijk? En wat moet er dan gebeuren. Hoe kunnen we bijvoorbeeld ons Natura2000-gebied beter beschermen tegen te veel stikstof, pesticiden en verdroging.

Er zijn veel mensen in de gemeente te vinden met de benodigde kennis die een bijdrage willen leveren. Maak daar svp gebruik van; de gemeente is te klein om het allemaal zelf te weten en te doen. Ook ik ben bereid om een steentje bij te dragen.

Met vriendelijke groet,

██████████

██

#13

Aan: Gemeente Mook en Middelaar
t.a.v. Team Duurzaamheid
Raadhuisplein 6
6585 AP Mook

Veldhoven, 16 april 2024

Betreft: Zienswijze duurzaamheidsbeleid 'Samen sterk voor duurzaaMM'.

Geachte,

Met belangstelling hebben wij kennisgenomen van het voorgenomen duurzaamheidsbeleid 'Samen sterk voor duurzaaMM'. Graag maken wij van de mogelijkheid gebruik om onze zienswijze kenbaar te maken.

Energieprijzen

Gemeente Mook en Middelaar wil dat haar inwoners, bedrijven en organisaties kunnen profiteren van duurzame elektriciteit tegen een eerlijke prijs. Vooral de fossiele stroomvoorziening wordt steeds duurder. De kosten van klimaatverandering worden geleidelijk verwerkt in de prijs. Bovendien komen fossiele brandstoffen voor een groot deel uit het buitenland. De prijs ervan hangt erg af van internationale ontwikkelingen. Zo stegen tijdens de energiecrisis de marktprijzen van vooral aardgas enorm. De kosten van fossiele stroom stijgen en de kosten van duurzame energie dalen.

Het stimuleren van grootschalige opwek van duurzame energie heeft een grote positieve impact op de energierekening.

Ambitie en visie

De gemeente Mook en Middelaar stelt dat in 2030, 70% van de opgewekte elektriciteit in hernieuwbaar moet zijn. De gemeente maakt gelukkig enorme stappen in de eerste trede van de zonneladder, maar concludeert ook dat in de eerste trede nog geen 20% van de totale elektriciteitsbehoefte in 2050 kan worden opgewekt. Ook stelt de gemeente dat relatief weinig opwek gerealiseerd kan worden in de tweede en derde trede van de zonneladder. Dit betekent dat zonder grootschalige energieprojecten de gemeente de gestelde doelstellingen niet gaat halen.

Wij roepen u daarom op de ontwikkeling van zonneparken binnen de vierde trede van de zonneladder niet uit te sluiten, maar aan te sluiten bij de landelijke en provinciale beleidskaders voor het gebruik van agrarische gronden voor grootschalige opwek (nee, tenzij principe).

Zon op landbouwgrond

Wij begrijpen de zorgen die er spelen rondom zon op landbouwgrond. Tegelijkertijd constateren wij dat de discussie vaak verzand in een harde tegenstelling tussen hernieuwbare energie en landbouwgrond. Deze zienswijze is bedoeld om de discussie van nuance te voorzien en de mogelijkheden en voordelen van de synergie tussen zonne-energie en de agrarische sector helder uiteen te zetten.

Het eerlijke verhaal is dat zonneparken weinig landbouwgrond innemen. Tot nu toe wordt 0,12% van het totale landbouwareaal in Nederland gebruikt voor een zonnepark.

De agrarische sector wordt vaak getroffen door onvoorspelbare weersomstandigheden, wetgeving, onzekerheden over opvolging en fluctuerende prijzen. Zonne-energie biedt boeren een stabiele en voorspelbare inkomstenstroom, waardoor ze beter bestand zijn tegen deze schommelingen en tegelijkertijd kunnen bijdragen aan de energiebehoeften van Nederland. Het kan het landbouwbedrijf versterken zonder extra stikstofemissies. Denk hierbij aan de opvolger van een melkveehouder die, dankzij een paar hectare in te zetten voor een zonnepark, juist door kan gaan met het bedrijf. Of aan een varkensboer die mee zou willen doen aan de opkoopregeling en een deel van zijn (overgebleven) gronden inzet voor de ontwikkeling van het zonnepark.

Daarnaast hebben agrarische ondernemers vaak jarenlang geïnvesteerd in hun landbouwgronden en hebben zij een diepgewortelde verbinding met hun land. Ze begrijpen als geen ander de waarde hiervan en zijn toegewijd aan duurzaam landgebruik. Het is daarom belangrijk dat boeren en andere grondeigenaren binnen uw gemeente de vrijheid en autonomie behouden om te beslissen wat er met hun land gebeurt. Dit omvat ook de mogelijkheid om zonneparken op hun grond te ontwikkelen als ze dat wensen.

In de buurt van Natura-2000 gebieden kunnen zonneparken bovendien dienen als bufferzones, zodat uitkoop wordt voorkomen.

Een zonnepark kan een ruimtebeslag met zich mee brengen en dit kan effecten hebben op het landschap in uw gemeente. Echter is dit afhankelijk van de locatie en de omvang van het zonnepark. Het is van belang dat we maatwerk toepassen in de ontwikkeling van zonneparken, dat er wordt gekeken naar de schaal van het landschap rondom de locatie en de meerwaarde van het zonnepark voor de omgeving. Het ontwikkelen van een zonnepark op land gaat namelijk niet over één nacht ijs. Er worden goede afspraken gemaakt met omwonenden, de betrokken overheden, energiecoöperaties en de grondeigenaar.

Bijna alle zon-op-land projecten hebben een vergunning voor 25 jaar. Dit klinkt als een lange periode, maar is feitelijk een tijdelijke bestemmingsplanwijziging. Provinciaal en gemeentelijk beleid eisen ook dat de grond na gebruik weer terugkomt in oorspronkelijke staat (veelal agrarisch). Dit maakt zonneparken ideaal als tijdelijke transitiebestemming voor land en geeft garantie voor het halen van de klimaatdoelstellingen.

Wij roepen u als gemeente om de mogelijkheden van zonne-energie op landbouwgrond te omarmen.

Biodiversiteit en klimaatadaptie.

Een zonnepark kan bovendien een significante bijdrage leveren aan de aspecten biodiversiteit en klimaatadaptie van het duurzaamheidsbeleid. De universiteit van Groningen is in 2022 een onderzoek gestart naar de effecten van zonneparken, de eerste bevindingen laten zien dat zonneparken ook een positief effect voor de natuur kunnen opleveren¹.

Voor natuur liggen er volop kansen op zonneparken en zeker in intensief agrarisch gebied zou een zonnepark kunnen bijdragen aan de verhoging van de biodiversiteit. Dat kan al met vrij simpele ontwerpprincipes. Onder de juiste voorwaarden bieden zonneparken juist kansen voor de natuur. Vogels vinden er voedsel, zoogdieren vinden schuilmogelijkheden en er vliegen verschillende insecten. Zonneparken bieden een mix van zon en schaduw, zijn vrij van kunstmest en bestrijdingsmiddelen en de paden worden nauwelijks bewandeld door mensen. Dit geeft de planten en insecten vrij spel.

Visie 'grootschalige opwek van duurzame energie'

De 'visie op grootschalige, duurzame energieopwek' is in 2021 vastgesteld. In die visie staat welke (ruimtelijke) aspecten goed beargumenteerd moeten zijn voordat de gemeente mee wil werken aan een project.

De gemeente heeft in de vastgestelde visie 'grootschalige opwek van duurzame energie' een kaart gepubliceerd met locaties waar mogelijk een zonnepark zou kunnen worden ontwikkeld. Dit is een relatief grote oppervlakte, maar er is geen rekening gehouden met de belangen van Rijkswaterstaat (RWS). Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het beheer van grote wateren, zoals de zee en de rivieren. RWS heeft aangegeven dat alle gronden buiten de dijk niet ingezet worden voor duurzame energie omdat deze gronden in stroomvoerend regime vallen. Dit betekent dat meer dan de helft van het door de gemeente potentiële gronden afvallen.

Wij roepen de gemeente op om op de overgebleven gronden zonneparken mogelijk te maken.

Bedankt voor uw aandacht! Wij wensen u veel succes met het afronden en vaststellen van het duurzaamheidsbeleid 'Samen sterk voor duurzaamMM' en zijn uiteraard graag bereid om punten uit deze zienswijze eventueel nader toe te lichten.

Met vriendelijke groet,

[Redacted signature]

[Redacted contact information]

---

¹ Ecologische inrichting van zonneparken kan natuur helpen, maar niet alle soorten profiteren, <https://www.provinciegroningen.nl/actueel/nieuws/nieuwsartikel/ecologische-inrichting-van-zonneparken-kan-natuur-helpen-maar-niet-alle-soorten-profiteren/>

#14

Van: [REDACTED]

Verzonden: woensdag 17 april 2024 20:39

Aan: Duurzaam MookEnMiddelaar <duurzaam@mookenmiddelaar.nl>

Onderwerp: Reactie op duurzaamheidsvisie

Geachte heer, mevrouw,

Bij het lezen van uw duurzaamheidsvisie miste ik een belangrijke kans; namelijk de mogelijkheden van natuurinclusieve landbouw worden niet benut, en dan met name de kansen van bomen en struiken (de woorden 'landbouw' en 'agrarisch' worden alleen genoemd in het kader van opwek van energie). Agroforestry is een vorm van natuurinclusieve landbouw; net als kruidenrijk grasland, strokenteelt (geen monocultuur maar veel teelten afgewisseld). Het inzetten van bomen op landbouwgrond; (waarbij de grond landbouw blijft en productief blijft) gebeurt steeds meer: boslandbouw of agroforestry. Hier liggen veel kansen om en het buitengebied te versterken (landschappelijk en ecologisch en recreatief) en het verdienvermogen van een boer te verhogen en tegelijkertijd klimaatmitigatie en adaptie.

Dit kan door het stimuleren van nieuwe landschapselementen, bv via Stila. Landschapselementen kunnen ook meerdere functies hebben zoals windhagen (bij vee) en tevens zelfs als voederhaag (apothekershaag) dienen. Dieren krijgen zo extra mineralen binnen die ze vaak tekortkomen in hun voeding; de wilg bv bevat penicilline. Andere soorten bevatten weer selenium en magnesium; waardoor dieren gezonder blijven. Daarnaast leveren bomen of hagen in weides de broodnodige schaduw. Win-win.

Een andere vorm is de aanleg van rijen bomen, productieve bomen in combinatie met akkerbouw. Denk aan noten of fruitbomen in combinatie met graan of meerjarige teelten. Tevens zorgen bomen, door bloei, voedsel en nestgelegenheid, voor ondersteuning van de biodiversiteit, leggen ze koolstof vast en verbeteren ze de bodem (bodemleven en waterbergend vermogen, door verhogen van organische stof gehalte). Rijen bomen of hagen in het landelijk gebied zijn ideaal om ecologische verbindingen tussen natuurgebieden te leggen; waar dat anders niet mogelijk is.

Ook bomen in kippenuitlopen een mooie winwin; omdat ze het diereigen gedrag bevorderen en dierenwelzijn verhogen en daarnaast bv, bij wilgen, ook nog biomassa produceren.

Het is een zoektocht wat past voor elk boerenbedrijf maar daarvoor is ondersteuning mogelijk. Een gemeente die haar boeren ondersteunt in de zoektocht naar andere manieren van boeren, die meer toekomstbestendig is; is een gemeente die echt kijkt naar de toekomst.

Indien u hier mee over wil weten kunnen de LLTB en het Agroforestry Netwerk Limburg u hier meer over vertellen; en op 14 juni organiseren wij een algemene bijeenkomst over agroforestry in Leunen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

<https://www.natuurinclusievelandbouwl limburg.nl/>

<https://www.linkedin.com/company/100014257/admin/feed/posts/>

<https://www.agroforestrynetwerk.nl/>

Met vriendelijke groet

[REDACTED]

[REDACTED]